

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM ALANINDA YAYIMLANAN LİSANSÜSTÜ
TEZLERDE KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE
PSİKOMETRİK NİTELİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze SARIKAŞ

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM ALANINDA YAYIMLANAN LİSANSÜSTÜ
TEZLERDE KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE
PSİKOMETRİK NİTELİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze SARIKAŞ

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ SAFİYE BİLİCAN DEMİR

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİM ALANINDA YAYIMLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERDE
KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE BU ARAÇLARIN
PSİKOMETRİK NİTELİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Gamze SARIKAŞ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 19.06.2019/17

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Satılmış TEKİNDAL

.....
.....

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Safiye BİLİCAN DEMİR

.....

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Esin Bağcan BÜYÜKTURAN

.....
.....

KOCAELİ 2019

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Özel eğitim, normal bireylerden bilişsel, duyuşsal ve psikometrik olarak farklılık gözeten bireylere sunulan eğitimidir. Özel eğitime tabi tutulan özel gereksinimli bireylerin tanılanması, eğitimi ve öğretimi üzerinde birçok lisanüstü çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada özel eğitimle ilgili son üç yılda yayımlanan tezlerde özel eğitim alanında en çok hangi veri toplama aracının kullanıldığı, veri toplama araçlarını hangi amaçla geliştirildiği veya uyarlandığı, bu araçların geliştirme ve uyarlama adımlarının belirtilme durumu, ilgili çalışmalarda geçerlik – güvenilirlik kanıtları belirtilmiş mi, belirtilmişse hangi tür geçerlik - güvenilirlik kanıtları kullanılmış, bu kanıtların düzeyi nasıldır gibi sorulara yanıt aranmıştır.

Bu çalışmayla, kullanılan araçların standart kriterlere uygun geliştirilmesi veya uyarlanması konusuna dikkat çekmek, veri toplama araçlarının ölçüm sonuçlarının geçerli ve güvenilir olması gerektiğine yani bilimselliğine bir kez daha önemini vurgulamak, başka araştırmacıların çalışmalarına kaynaklık etmesi ve benzeri araştırmaların artırılması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda, kız çocuklarının eğitilmesinin söz konusu olmadığı bir köyde askerlikte okuma yazmayı öğrenen ve özellikle üç kız torunu için okutma mücadelesini köyden şehre taşıyan, eğitimin bireyler üzerindeki önemini kavramış rahmetli dedem Yusuf SARIKAŞ' a bütün içtenliğimle teşekkürü borç bilirim. “Dedem, çok sağol.” Kendimi geliştirmemde attığım her adımda “ kızım ne yapacağını bilir, sana güveniyorum kızım” diyerek her daim hür irademe saygı duyan babam Hüseyin SARIKAŞ' a ve annem Fadime SARIKAŞ' a teşekkür ederim. Bu süreçte yanımda olan en kıymetlilerim ablam Özlem KARAGÜLLE' ye ve kardeşim Kenan SARIKAŞ' a; özellikle belirtmem gerekir ki yüksek lisansa başladığım günlerden şimdiki tezimin son sayfalarını yazdığım günlere kadar her türlü desteğini esirgemeyen kardeşim Döne SARIKAŞ' a teşekkürlerim yetersiz kalır.

Dostluklarını aksattığım ama her daim hoşgörülü davranıp varlıklarıyla beni zengin eden dostlarıma, arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Akademik çalışmam süresince fikirleriyle bana rehberlik eden saygı değer Hocam Safiye BİLİCAN DEMİR' e teşekkür ederim.

GAMZE SARIKAŞ

KOCAELİ 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	14
-----------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM.....	20
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	20
2.2. EVREN.....	20
2.3. VERİLER VE TOPLANMASI.....	22
2.3.1. Veri Toplama İnceleme Formu.....	23
2.4. VERİ ANALİZİ VE YORUMLANMASI.....	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR.....	25
3.1. İNCELENEN TEZLERDE KULLANILAN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	25
3.2. YAZILI VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	27
3.2.1.Yazılı Veri Toplama Araçlarının Geliştirme Ve Uyarlanma Durumuna İlişkin Bulgular	28
3.2.1.1. Araştırmacı Tarafından Geliştirilen Yazılı Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular.....	29
3.2.1.2. Başka Araştırmacılar Tarafından Geliştirilmiş Yazılı Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular.....	41

3.2.1.3. Başka Araştırmacılar Tarafından Uyarlanmış Yazılı Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular.....	48
3.3. GÖRÜŞME TEKNİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR	59
3.4. GÖZLEM TEKNİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	64
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKÇA.....	81
EK LİSTESİ.....	85
EK-1 Tez İnceleme Formu İzni.....	86
EK-2 Tez İnceleme Formu.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	105

ÖZET

ÖZEL EĞİTİM ALANINDA YAYIMLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERDE KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE PSİKOMETRİK NİTELİKLERİ

SARIKAŞ, Gamze

Yüksek Lisans, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Safiye BİLİCAN DEMİR

Haziran-2019, X+ 105 Sayfa

Bu çalışmanın amacı Türkiye’ de 2015 – 2018 yılları arasında özel eğitim alanında tamamlanmış lisansüstü çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarını belirlemek ve bu araçların psikometrik niteliklerinin incelenmesidir. Doküman incelemesi yoluyla YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı taranmış; 152 yüksek lisans ve 37 doktora tezi araştırma kapsamına alınmıştır. İlgili tezler, veri toplama araçları inceleme formu kullanılarak incelenmiştir. Araştırma amacına uygun olarak inceleme formunda yer alan kategoriler betimsel içerik çözümlemesi yoluyla incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, ilgili tezlerde toplam 814 adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlar sırasıyla en çok yazılı veri toplama aracı, gözlem ve görüşmedir. Yazılı veri toplama araçlarının yarıdan fazlası araştırmacının kendisi tarafından geliştirilmiştir. Yazılı veri toplama araçlarının en çok kişisel bilgi formu ve ölçek biçiminde olduğu belirlenmiştir. Yazılı veri toplama araçlarının büyük bir kısmında ilgili araçların tanıtılmadığı veya eksik tanıtıldığı; araçların geçerlik ve güvenilirlik kanıtlarının raporlanma oranının düşük olduğu dikkat çekmiştir. Bu araçlar için geçerlik kanıtı en sıklıkla kapsam ve yapı geçerliğiyle; güvenilirlik kanıtı ise Cronbach Alfa katsayısıyla sağlanmıştır. Görüşmeler, daha çok görüşme formu kullanılarak ve yarı yapılandırılmış görüşme türünde yapılmıştır. Görüşme formunun geçerlik kanıtı çoğunlukla uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliği ile sağlanmıştır. Gözlemlerin büyük çoğunluğunun gözlem adımları belirtilmeyen gözlem formu yoluyla kaydedilmiş ancak gözlem formunun adımlarının raporlanmasında eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca her iki düzeyde de kullanılan gözlem formlarının yarısından fazlasına ilişkin güvenilirlik kanıtlarının sunulmadığı ve belirtilen güvenilirlik kanıtlarının gözlemciler arası güvenilirlik katsayısı ile elde edildiği görülmüştür. Gözlem formlarına ilişkin geçerlik kanıtı kullanılmamıştır. Araştırma bulguları, incelenen

tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının psikometrik nitelikleriyle ilgili önemli eksikliklerin olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, lisansüstü tezler, veri toplama araçları, psikometrik nitelikler

ABSTRACT

DATA COLLECTION TOOLS AND PSYCHOMETRIC QUALIFICATIONS USED IN GRADUATE THESIS ON SPECIAL EDUCATION

SARIKAŞ, Gamze

Master's of Degree Department of measurement and evaluation in education

Thesis Advisor : Doctor Safiye BİLİCAN DEMİR

June-2019, X + 105 Pages

The purpose of this study is to examine the psychometric properties of data collection tools used in the master's theses and dissertations completed between 2015 and 2018 in Turkey. Through document review; 152 master's theses and 37 dissertations were included in the study. The related theses were examined by using the data collection tools review form. In accordance with the purpose of the research, the categories in the review form were analyzed through descriptive content analysis. According to the research findings, a total of 814 data collection tools were used in the related theses. These tools were mostly written data collection tool, observation and interview respectively. More than half of the written data collection tools were developed by the researcher himself. Written data collection tools were mostly in the form of personal information form and scale. One noteworthy finding was that in most of the written data collection tools, the relevant tools were not introduced or presented in a way; in fact, it was noted that the reporting rate of the validity and reliability of the instruments was low. The proof of validity for these instruments was rather covered by scope and construct validity, and Cronbach alpha coefficient is provided by the reliability coefficient. The interviews were conducted with the interview form, which was more complete with the developmental steps; semi-structured interviews were conducted at both levels. The proof of validity of the interview form was mostly provided by the content validity based on expert opinion. It was revealed that most of the observations were recorded through observation forms which did not include observation stages and that video recording, note taking and voice recording were used. In addition, it was determined that reliability evidence for more than half of the observation forms

used at both levels was not presented and the reliability coefficient was calculated with the coefficient of high inter-rater reliability. The validity of the observation forms was not used. The research findings showed that there were significant deficiencies in the psychometric properties of the data collection tools used in the theses examined.

Keywords: Special education, graduate theses, data collection tools, psychometric properties

KISALTMALAR

- AFA** : Açımlayıcı Faktör Analizi
KR – 20 : Kuder – Richardson 20 formülü
KR – 21 : Kuder – Richardson 20 formülü
Vb. : Ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin üniversitelere göre dağılımı.....	21
TABLO 2: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin yıllara göre dağılımı.....	22
TABLO 3: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinin kullanılma durumuna ilişkin dağılımı	25
TABLO 4: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin veri toplama tekniği sayısına ilişkin dağılımı	26
TABLO 5: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinin toplam sayısının lisansüstü düzeylere göre dağılımı.....	26
TABLO 6: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araçlarda geliştirilme ve uyarlanma durumuna göre dağılımı	28
TABLO 7: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan yazılı veri toplama araçlarının kullanılma amacına ilişkin dağılımı	29
TABLO 8: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen yazılı veri toplama araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı	32
TABLO 9: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarını belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	33
TABLO 10: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılımı	33
TABLO 11: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde eksik adımlara ilişkin dağılımı	34
TABLO 12: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen başarı - yetenek testlerinde eksik adımlara ilişkin dağılımı	35
TABLO 13: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde eksik adımlara ilişkin dağılımı	36
TABLO 14: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	37
TABLO 15: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılımı.....	38
TABLO 16: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	39
TABLO 17: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilmiş başarı - yetenek testlerinin güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı.....	39

TABLO 18: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilmiş ölçeklerde güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı.....	40
TABLO 19: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanılma amacına ilişkin dağılımı	41
TABLO 20: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı	42
TABLO 21: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılımı	43
TABLO 22: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş başarı - yetenek testlerinin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı	44
TABLO 23: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı	45
TABLO 24: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı	45
TABLO 25: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı	46
TABLO 26: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarının kullanılma amacına ilişkin dağılımı	48
TABLO 27: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı	49
TABLO 28: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılımı	50
Tablo 29. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış başarı – yetenek testlerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı	51
Tablo 30. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı	51
TABLO 31: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılımı.....	53
TABLO 32: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	53
TABLO 33: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarında orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	54
TABLO 34: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerde orijinal güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı.....	55

TABLO 35: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....	56
TABLO 36: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde Türk kültürüne uyarlanan başarı/ yetenek testinin güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı.....	57
TABLO 37: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerde aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılım.....	58
TABLO 38: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme tekniklerinin kullanım amacına ilişkin dağılımı	60
TABLO 39: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme türlerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılımı	60
TABLO 40: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme türlerine ilişkin dağılımı.....	61
TABLO 41: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılımı	61
TABLO 42: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme formlarında geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	62
TABLO 43: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme formlarında geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılımı.....	62
TABLO 44: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme formlarında eksik geliştirme adımlarına ilişkin dağılımı	63
TABLO 45: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem tekniklerinin kullanılma amacına ilişkin dağılımı	64
TABLO 46: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin dağılımı.....	65
TABLO 47: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılımı.....	65
TABLO 48: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem formlarında geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı.....	66
TABLO 49: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem formlarında güvenilirliğin belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....	67

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, önem ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Eğitim bir süreçtir; eğitimle bireylerde istendik yönde davranış değişikliği meydana gelmesi amaçlanmaktadır. Bireyin eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerin, topluma katkı sağlayacak şekilde değişimlere ve gelişimlere ön ayak olması beklenmektedir. Eğitim bireylerin toplum standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir (Smith, Stanley, Shores, 1957, akt.: Duzcu, 2015). Bireylerin duyuşsal, bilişsel ve psikomotor olarak birbirinden farklı olmasıyla eğitime yeni pencere açılmış ve bireylerin farklılıkları göz önünde bulundurularak özel eğitim üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Bireysel farklılıkların farkına varılmasıyla bireye özgü özel eğitim vermeye başlanmıştır. Özel eğitimden faydalanan özel gereksinimli bireyler doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında ortaya çıkan zihinsel, duyuşsal ve davranışsal engele sahip olmakla normal bireylerden farklıdırlar. Bu bireyler akademik becerilerde gerilik, sosyal becerilerde topluma uyum sağlamakta güçlük çeken; zihinsel yetersizlik, işitme yetersizliği, dil ve konuşma bozukluğu, bedensel yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu, görme engeli, özel öğrenme güçlüğü gibi tanılara sahiptir. Özel gereksinimli bireyler için ayrıca ‘gelişim farklılığı olanlar’, ‘farklı gelişim gösterenler’ ve ‘öğrenme farklılığı olanlar’, ‘özel eğitim gerektiren bireyler’ şeklinde farklı tanımlar da kullanılmaktadır” (Baykoç Dönmez, 2010).

Özel gereksinimli bireylerin, normal bireylerden farklı özelliklere sahip olması, bu bireyler için özel eğitim politikası ve öğretim programlarının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu bireyler için özel eğitim kapsamında yönetmelikler ve uygulamalar bulunmaktadır. Özel eğitim, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel eğitim alanında yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun olarak hazırlanmış ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmaktadır (Cavkaytar ve Diken, 2005). Özel eğitim, özel gereksinimli çocuklara sunulan;

yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatmayı amaçlayan eğitimidir (Ataman, 2011). Bu süreçte, zihinsel, duyuşsal ve psikomotor bakımından akranlarından anlamlı olarak farklılık gösteren öğrencilerin gereksinimleri göz önünde bulundurulur. Ve bu farklılıklara odaklanarak her bir öğrenciye ayrı ayrı hazırlanmış bireyselleştirilmiş eğitim planı doğrultusunda eğitim verilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitilmesi ile ilgili yapılan uygulamalara özel eğitim alanında yapılan araştırmaların yön vermesi kaçınılmaz olur. Benzer şekilde eğitim sistemi de özel eğitim alanında yapılan araştırmalardan etkilenmiştir. Bu alanda yapılan araştırmalar yoluyla elde edilecek bilimsel verilere dayalı olarak, var olan uygulamaları anlamak ve amaca uygun bir şekilde geliştirmek ve güncellemek doğru bir yaklaşım olmaktadır.

Bilim evreni, toplumu ve insanı araştırma konusu yapan gözleme, deneye ve akla dayalı olarak sistematik yollarla elde edilen bilgileri tanımlar (Büyüköztürk vd. 2016). Bilimselliği sağlanmış bilgiler gerçekliği ortaya koyarken bir yandan da yeni çalışmalara referans olmaktadır. Bilimin gelişmişliğini, ulaştığı aşama tayin eder (Balcı, 2015). Bilimsel bilgi üretimi ancak bilimsel araştırma yöntemleri aşamalarının eksiksiz olarak yürütülmesiyle gerçekleşecektir. Hempel (1968) ve Reischer (1970), bilimsel bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayıran en önemli özelliğin “yöntem” yani bilginin nasıl ve hangi yoldan elde edildiğine ilişkin izlenen yol olduğunu vurgulamaktadır (akt.: Güvenç, 1994). Ancak ilgili araştırmalar, farklı alanlarda üretilen bilimsel bilginin (makale, tez) bilimsel yöntemin aşamalarına uygunluğu konusunda önemli sorunlar olduğunu ve bu sorunların tekrarlandığını göstermektedir. Örneğin, Arık ve Türkmen (2008) tarafından yapılan araştırmada, ilgili kapsamda incelenen makalelerde kullanılan veri toplama araçları hakkında yeterli bilgi sunulmadığına ve buna bağlı olarak araştırmaların anlaşılabilirliği konusunda sorunlar olduğuna dikkat çekilmiştir. Çüm (2013) ise bilimsel araştırmalarda özellikle veri toplama aracı geliştirmeye ve uyarlama sürecinde teknik hataların yapıldığını belirterek bu araçların psikometrik niteliklerinin sorgulanmadan başka araştırmalarda da kullanıldığını; buna bağlı olarak elde edilen bilimsel veride hataların katlanarak artmakta olduğunu vurgulamıştır. Gülbahar ve Alper (2009) tarafından yapılan araştırma sonuçları veri toplama araçlarına ilişkin geçerlik ve güvenilirlik kanıtlarının raporlanması ile ilgili önemli eksiklikler olduğunu göstermiş ve bu

durumun üretilen bilginin ‘bilimselliği’ konusunda şüpheleri beraberinde getirdiği belirtilmiştir. Farklı alanlarda yapılan bu araştırma sonuçları araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları ve bunların psikometrik niteliklerinin ne düzeyde olduğu sorusunu tekrar gündeme getirmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada ise bilimsel yöntem aşamaları kapsamında bir çalışmada kullanılan veri toplama araçları ve bu araçlara ilişkin bilimsel standartların ne düzeyde olduğu ele alınmıştır.

Bilim, araştırdığı konunun verisine ulaşmak için psikometrik nitelikleri yönünden bilimsel standartlara uygun ölçme araçlarına başvurur. Standart ve temel psikometrik niteliklere sahip veri toplama araçları sayesinde kişilerin veya diğer değişkenlerin etkisi en aza indirilerek araştırma amacına uygun bilimsel bilgiyi elde etmek mümkün hale gelmektedir. Psikometrik nitelikleri bilimsel standartları karşılayan bir ölçme aracından elde edilen veri doğrultusunda varılan sonuçların bilimsel olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçmeyi hedeflediği özelliği ölçme aracının doğru ölçmesi ve tekrarlanan ölçme sonuçlarında benzer sonuçlar vermesi, ölçme aracından elde edilen sonuçların genellenebilirliğini (standardizasyonu) gösterir. Ayrıca bilimsel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış veri toplama araçları ile elde edilen verilerin sınanarak somut bir yargıya varabilmeyi amaçlaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra güvenilirliği ve geçerliği ispatlanmış bilgileri, diğer araştırmacıların faydalanacak şekilde kaynaklık etmesi yeni ve doğru bilgiler üretilmesine katkıda bulunmaktadır (Çakmur, 2012).

Araştırmalarda farklı yaklaşımlar esas alınarak veri toplanabilmektedir. Veri toplama yaklaşımlarının sınıflandırılmasıyla ilgili olarak literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Tavşancıl vd. (2010) veri toplama yaklaşımlarını yazılı veri toplama, görüşme, gözlem, hazır veri ve belgesel tarama olarak sınıflandırırken, Karasar (2016) yazılı veri toplama, görüşme, gözlem ve belge tarama; Büyüköztürk vd. (2016) anket, gözlem ve görüşme olarak sınıflamıştır. Bu araştırmada ise veri toplama araçları bahsedilen sınıflamalara uygun olarak yazılı veri toplama, gözlem ve görüşme olarak ele alınmıştır. Aşağıda bu veri toplama yaklaşımları kısaca açıklanmıştır.

Yazılı veri toplama tekniği: Bu veri toplama tekniğinde, araştırmacı ile katılımcılar arasındaki iletişim yazılı olarak kurulur. Araştırmanın amacına uygun

olarak anket, envanter, ölçek vb. yazılı veri toplama araçları kullanılabilir. Yazılı veri toplama araçları; araştırmacı tarafından geliştirilen ve uyarlanan, başkası tarafından geliştirilmiş ve uyarlanmış araçlar biçiminde olabilir.

Görüşme: Sözlü olarak sürdürülen en az iki kişi arasında açıklık getirilmesi gereken noktalara ilişkin bir konuda daha detaylı bilgi edinme amacını güden bir yöntemdir. Görüşme yoluyla, bireye ilişkin tutumlar, deneyimler, zihinsel algılar, duygular gibi gözlemlenemeyeni yani bireyin iç dünyasına girerek bireyi anlamaya çalışma amacı güdülmektedir. Görüşme tek başına kullanılabilceği gibi farklı araçlarla birlikte de kullanılabilen esnek bir veri toplama tekniğidir. Görüşmenin, tarafsız bir şekilde yürütülmesi ve görüşme yapılan kişinin davranışlarında ve tepkilerinde değişikliğe neden olacak durumlardan kaçınılması önemlidir. Görüşmeci, veriyi elde etmek için yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış veya odak grup görüşmesi yollarından herhangi birine başvurarak veri elde edebilir.

Gözlem: Gözlem, verilerin birey, toplum, doğa gibi araştırma amacına uygun yine bu amaçlara odaklanılarak kişinin kendisinin ya da bir kayıt aracı yoluyla izlenmesini içeren bir süreçtir. Bu veri toplama tekniği, sözel olmayan davranışlar hakkında bilgi toplanabilmesi ve yapaylık unsurlarının diğer yöntemlere göre daha az olması bakımından avantajlıdır (Büyüköztürk vd., 2016). Gözlem, yapılandırılma durumuna göre yapılandırılmış ve yapılandırılmamış ve katılımcı rolüne göre katılımcı ve katılımcı olunmayan gözlem olarak sınıflandırılmaktadır (Aiken, 1997). Yapılandırılmamış gözlemde; gözlem öncesi ortam yapılandırılmaz ve gözlemci süreçte özgürce hareket edebilir. Yapılandırılmış gözlemde ise gözlenilmesi amaçlanan özellikle/davranışla ilgili sistematik bir yaklaşımda bulunulmalıdır. Gözlem öncesi gözlemci bilgi toplayabilmek ve kaydedebilmek için gözlem öncesi hazırlanmış bir kodlama aracı olmalıdır. Katılımcı gözlemde gözlemci bir gruba etkili ve tam olarak katılır veya hiçbir etkisi olmaksızın katılırken; katılımcı olunmayan gözlemde gözlemci dışarıdan, hiçbir etkide bulunmadan sadece gözlem yapar (Büyüköztürk vd. 2016).

Bilimsel yöntem aşamalarına uygunluk bakımından, bir araştırmada kullanılacak veri toplama tekniği yoluyla toplanan verilerin bilimsel nitelik taşıması bakımından bazı özelliklere sahip olması beklenir. Ölçme aracının standardize olabilmesi ve sonrasında uygun bilgiler üretme yeteneğine sahip olması için ölçme sonuçlarının kararlılığının bir göstergesi olan “güvenirlilik” ve ölçmeyi amaçladığı özelliği uygun bir şekilde ölçebilme derecesinin göstergesi olan “geçerlik” olarak nitelendirilen iki temel özelliğe sahip olması istenir (Ercan ve Kan, 2004). Bu niteliklere ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Güvenirlilik: Güvenirlilik, genel olarak ölçme sonuçlarının şansa bağlı hatalardan arınık olma derecesi olarak tanımlanmaktadır (Turgut ve Baykul, 2012). Güvenirliğin anlamı, ölçme sonuçlarına karışan olası hata kaynaklarına göre farklılaşabilmektedir. Bu bakımdan güvenirlilik kararlılık, tutarlılık ve duyarlılık anlamında kullanılmaktadır (Baykul, 2015). Kararlılık, ölçme sonuçlarının belli bir zaman aralığında değişmeden kalmasıdır (Crocker ve Algina, 1986). Tutarlılık, ölçme aracının aynı şeyi ölçme derecesidir. Duyarlılık ise, ölçme aracının ilgili özelliği ne kadar hassas ölçtüğüyle ilgilidir. Ölçme sonuçlarına karışan tesadüfi hata miktarı kesin olarak belirlenemediği için, güvenirlilik kavramı ilgili ölçme aracından elde edilen puanlarla ilgilidir (Reynolds, Livingston ve Wilson, 2006). Bu bakımdan ölçme sonuçlarına karışan hata miktarı belirli yöntemlerle tahmin edilir.

Güvenirliğin kararlılık anlamında test etmenin yolu test tekrar test yöntemidir. Bu yöntemde, araştırmacı aynı cevaplayıcı grubuna testi uygular belirli bir süre beledikten sonra aynı cevaplayıcı grubuna testi tekrar uygular. Ve elde edilen puanların kararlılık katsayısına Pearson korelasyon katsayısı ile hesaplanır. Güvenirliğin iç tutarlılık ve homojenlik anlamında test etmenin yolları ise iki yarı güvenirliliği, Kuder Richardson - 20 ve Kuder Richardson - 21 formülleri ve Cronbach Alfa' dır. İki yarı güvenirliğinde, test iki eş yarıya ayrılır ve bu iki eş yarıdan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanır. Bu yöntemde iki yarı testleri her cevaplayıcı için ayrı ayrı puanlanır ve Spearman Brown formülü kullanılarak iki yarı arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanır. KR – 20 ve KR – 21 formülleri sadece ikili olarak puanlanabilen test maddeleri için hesaplanır. KR – 21 güvenirlilik yöntemi, maddeler eşit güçlükteyse KR – 20 ile eşit güvenirlilik tahmini verir. Madde güçlüklerinde bir değişiklik olursa KR – 21 güvenirlilik tahmini daha düşük olur ve bu elde edilen değer testin güvenirlilik katsayısının alt sınırını oluşturur.

Cronbach Alfa ise çoklu olarak puanlanabilen maddelerin iç tutarlılığını hesaplanmada kullanılır.

Güvenirliği eşdeğerlik anlamında kanıtlama yolu ise eş değer formlar (paralel formlar) yöntemidir. Bu yöntemi için testin iki benzer formunun oluşturulması ve bu iki formun aynı cevaplayıcı gruba uygulanması gerekmektedir. Bu formlar aynı gruba kısa süre aralıklarla uygulanır. İki formdan elde edilen puanlar için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanır. Bu katsayı eşdeğerlik katsayısı olarak da adlandırılır. Güvenirliği puan olarak kestirimi ise ölçmenin standart hatası yoluyla yapılmaktadır. Bu değer, belli olasılıklarla test sonucu elde edilen puanların gerçek puandan ne kadar sapma gösterdiğini hesaplamak üzere kullanılır. Böylece belirli olasılıklarla, bir bireye ait gerçek puanın alt ve üst sınır değeri hesaplanabilir.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik kavramı, yukarıda bahsedilen nicel araştırma yaklaşımlarından biraz farklıdır. Bununla ilgili olarak tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramlarından söz edilmektedir. Nitel araştırmalarda iç güvenilirliği sağlamak için tutarlılığa odaklanır. Nitel bir araştırmada araştırmacının baştan sona kadar tutarlı davranması beklenir. Başka araştırmacılar aynı yöntemle elde edilen aynı verileri kullanarak benzer sonuçlara ulaşması veya benzer yorumlar yapması çalışmanın tutarlığına kanıt oluşturur. Araştırmacı nitel bir araştırma yaparken betimlemelerini oldukça açık ve anlaşılır yapmalıdır. Buna ek olarak araştırmacının analizinde ve ulaşılan sonuçlarının teyit edilmesinde başka araştırmacılarından destek alması nitel bir araştırmacının tutarlılığını artıracaktır. Nitel araştırmalarda güvenilirliğin sağlanmasında bir diğer konu ise teyit edilebilirliktir. Nitel araştırmalarda teyit edilebilirlik dış güvenilirlik olarak ele alınmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalar için *nesnellik* yerine araştırmacının araştırmasında elde ettiği bulguları, yorumları, yargıları ve önerileri yani ulaştığı sonuçları ham verilere geri dönerek sürekli olarak teyit etmesi durumudur. Erlandson vd. (1993) nitel araştırmalar için güvenilirliğin sağlanması için “tutarlılık incelenmesi” ve teyit edilebilirliği değerlendirme üzere ise “teyit incelemesi” stratejisinin kullanılmasını gerektiğini önermiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bir nitel araştırmacının tutarlılığı ve teyit edilebilirliğinin yani güvenilirlik derecesinin yüksek çıkması yapılan çalışmanın güvenilirliğine işaret etmektedir.

Geçerlik: Geçerlik, ölçme literatüründe ölçme amacına dayalı olarak ve ölçme sonuçlarına dayalı olarak iki şekilde tanımlanmaktadır. Ölçme sonuçlarına dayalı olarak yapılan tanım ki yönelim bu yöndedir ve şu şekildedir. Geçerlik, ölçme sonuçlarının ölçme amaçlarına hizmet etme derecesidir. Ölçme aracına dayalı tanım ise; geçerlik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği başka özelliklerle karıştırmadan ölçme derecesidir (Turgut ve Baykul, 2015). Eldeki araştırmada bu araştırmanın amacına uygun olarak son tanımdan yola çıkılmıştır. Bir ölçme aracının ilgili özelliği gerçekten en doğru biçimde ölçmesi beklenir. Bir ölçme aracının ilgili özelliği ne derece doğru ve başka özelliklere karıştırmadan ölçtüğünü değerlendirmek üzere farklı kanıtlara ihtiyaç vardır. Geçerlik bu kanıtları toplama süreci olarak ele alınır (Cronbach, 1990). Geçerlik kanıtlama yollarıyla ilgili farklı sınıflamalar bulunmasına karşın, en sık kullanılan sınıflama kapsam geçerliği, ölçüt dayanaklı geçerlik ve yapı geçerliğidir (Crocker ve Algina, 1986; Cronbach, 1990). Kapsam geçerliği, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı davranışı ne kadar temsil ettiğiyle ilgilidir (Baykul, 2015). Uzman görüşüne dayalı olarak araştırmacının incelediği davranış ya da konu alanını maddelerin yeterince temsil edip etmediğini ortaya koymasıyla kapsam geçerliği sağlanır. Bir diğer geçerlik türü olan ölçüt (kriter) dayanaklı geçerlik, test puanlarının davranışı doğrudan ölçtüğü düşünülen bir veya birden fazla değişkenle (ölçüt) karşılaştırılması yoluyla test edilir. Bu geçerlik türü ölçüte ait ölçme sonuçlarının elde edilmiş zamanına göre yordama ve zamandaş/uyum/halihazır/eşzaman geçerliliği olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır. Zamandaş geçerliğinde, ölçüt puanlar ile test puanları aynı anda ya da birbirine yakın zamanlarda elde edilir. Yordama geçerliğinde ise, ölçme aracından alınan puanlar önce elde edilir, ölçülen davranışın belirgin olarak ortaya çıkacağı belli bir süre beklenir ölçüte ait puanlar elde edilir (Crocker ve Algina, 1986.). Daha sonra ölçme aracından elde edilen puanlar ile ölçüt puanlar arasındaki ilişki incelenir. Hesaplanan ilişki katsayısı ne kadar yüksekse, bu durum ilgili ölçme aracının geleceğe ait yordama gücünü gösterir. Yapı geçerliğinde ise, ilgili ölçme aracıyla elde edilen puanların ölçme aracıyla ölçülmek istenen kaygı, tutum, stres gibi yapıların ne derece ölçtüğüne bakılır. Yapı geçerliğine kanıt toplamak üzere diğer araçlarla korelasyonlar, faktör analizi ve grup farklılıklarına dayalı çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır.

Nitel araştırmalarda geçerliğe “inandırıcılık” i geçerlik ve “aktarılabirlik (transfer edilebilirlik)” dış geçerlik olarak bakılmaktadır. İnanırıcılık, nitel araştırmalarda geçerlik olarak kabul edilmektedir. İnanırıcılık, araştırmacının elde ettiği verilerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını ortaya koymasıdır. Bir nitel araştırmada inandırıcılığın sağlanabilmesi için, süreçlerin birbiri ile tutarlı olmasına ve verilerin nesnel bir yaklaşımla toplandığına ve yine nesnel bir yaklaşımla sonuçlar ortaya koyduğuna ilişkin kanıtların sunulması gerekmektedir (Yıldırım ve şimsek, 2016). Araştırmacının veri kaynağına yakın olmasıyla ortamda geçekleşen durumlara anlık tanıklık etmesi, araştırma konusu bakımından uygun araştırma deseni kullanılması, yeterli büyüklükte örneklemenin olması ve uygun veri toplama araçlarının kullanılması nitel araştırmanın geçerliğini artırmaktadır.

İnanırıcılık uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman çalışması ve katılımcı teyidi yöntemleriyle sağlanabilir. Derin odaklı veri toplama yöntemiyle araştırmacı, çalışacağı sahada fazla kalarak olay ya da olguların doğasına uygun şekilde bilgi elde eder. Bu bilgilerin birbiri ile ilgili örüntüsüne ve içeriğindeki organize yapısına ilişkin derinlemesine inceleme fırsatı bulur. İnanırıcılığı sağlamanın bir diğer yöntemi olan çeşitleme ise, araştırmacı çalışması için birden fazla yöntemin (gözlem ve doküman analizi ya da nicel ve nitel yöntemlerin vb.) bir arada kullanılması veya farklı yaşantıların, farklı özelliklere sahip katılımcıların, farklı olay ya da olguların vb. gibi faktörlerin bir arada kullanılması durumudur. Nitel bir araştırmanın sürecini ve sonuçlarını başka bir araştırmacı incelediğinde süreci takip edebilecek ve aynı sonuçlara varabilecek nitelikte açık, ayrıntılı ve tanımlayıcı nitelikte olması bilimsel araştırmanın gerekliliği olan inandırıcılığı ortaya koymaktadır. Katılımcı teyidi ise araştırmacı ulaştığı verilerden elde ettiği sonuç ve yorumları veri kaynaklarıyla karşılaştırarak teyit etmesidir.

Nitel araştırmalarda geçerliği sağlamanın bir yolu da aktarılabirliktir (transfer edilebilirlik). Aktarılabirliği sağlamak için ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Ayrıntılı betimleme, araştırmacı araştırması gereği elde ettiği verilerin özünü değiştirmeden, doğasına sadık kalarak veriyi aktarmasıdır. Ayrıca araştırmacı, araştırmasında doğrudan alıntılara sık sık yer vererek ham verileri göz önüne sermesiyle ayrıntılı betimleme yapmış olur. Amaçlı örneklemede ise çalışmanın amacına hizmet etmesi açısından bilgi bakımından zengin olduğu

düşünülen belli özellikleri taşıyan bir veya daha fazla özel durumlara sahip amaçlı örnekleme yer verilir.

Yukarıdaki açıklamalar dikkate alındığında, araştırma sürecinde kullanılan veri toplama araçlarının temel psikometrik niteliklerinin neden önemli olduğu daha açık hale gelmektedir. Psikometrik nitelikleri istenilen düzeyde olmayan veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin bilimselliği tartışma konusu olacaktır. Örneğin, Dönmez ve Karakoç (2014) geçerliği istenen düzeyde olmayan bir veri toplama aracıyla, istatistiksel testlerin gücünün düşeceğini ve gruplar arası gerçek farkların belirlenmesinin zorlaşacağını; güvenilirlik kanıtları yetersiz bir aracın ise yanlış sonuçlara neden olabileceğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, bir araç yeterli geçerlik ve güvenilirlik kanıtlarına sahipse; uyarıldığı ya da başka araştırmacılar tarafından kullanıldığında da benzer şekilde tutarlı ve karşılaştırılabilir sonuçlar verir. Böylece, kullanılan veri toplama araçlarından gerçek ve anlamlı değerler elde edilmesi; araştırmanın bilimsel değerini yükseltmekte ve araştırmacıları doğru yönlendirerek başka araştırmalara kaynaklık edebilmektedir. Çüm (2013) çalışmasında ölçme araçları yoluyla elde edilen verilere dayanarak bireyler hakkında önemli kararlar verilebilmekte olduğunu ve bu kararlar sonucu bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen durumlar ortaya çıkabileceğine dikkat çekmiştir. Bu durum, ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde olması gerektiğinin önemini bir kez daha altını çizmektedir.

Bilimsel bilginin birikimliliğini ve denetlenebilirliğini sağlamak üzere bilimsel bir araştırma sürecinin raporlanması gerekmektedir. Araştırmanın sonuçlarının paylaşılabilirliğini, bilimsel yöntem aşamalarının ayrıntılı ve sistemli bir dökümünü içeren bilimsel araştırma raporları sağlar. Bir araştırmacı adayının belli bir olgunluğa ulaştığının, hem bilim yapıp, hem de bilimi yazabildiğinin en temel göstergesi ise kapsamlı bir araştırma raporu olan “tez” lerdir (Day, 2005). Bireylere lisansüstü eğitim ile ve özellikle doktora programlarıyla bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bakış açısı ile irdeleyerek yorumlama ve yeni sentezlere ulaşma yeteneği kazandırılmaktadır (Tuzcu, 2003). Lisansüstü tez çalışmalarının önemli ya da öncelikli bir problemi bilimsel yöntemin aşamalarını göz önünde önünde bulundurularak incelenmesi ve sunulması, bunun sonucunda bilim alanının uygulamada var olan problemlerine çözüm önerileri üretmesi, alana özgü katkı ve

yenilik getirmesi beklenir. Erdem (2011) belirli dönemlerde Türk eğitim alan yazınının genel bir değerlendirmesinin yapılması o döneme ilişkin ortaya konan araştırmaların niteliğine dair bilgi vermekle kalmadığını, aynı zamanda daha sonraki araştırmalara da ışık tuttuğunu vurgulamıştır.

Diğer alanlarda olduğu gibi özel eğitim alanında yapılan çalışmaların bilime katkı dereceleri her zaman tartışma konusu olabilmektedir. Çünkü bilimsel çalışmalardaki her niceliksel artış aynı zamanda niteliksel gelişimin garantisi olmamaktadır. Yani herhangi bir alanda bilimsel çalışmalar yoluyla bilgi üretilebilir ancak her bilgi gerçek anlamda bilimsel nitelik taşımayabilir (Benligiray, 2009). Bu yüzden bilimsel bilgi üretmek için bilimsel süreç adımlarının eksiksiz olarak yürütülmesi gerekmektedir. Araştırma problemine uygun bir araştırma modeli, veri toplama araçları, veri çözümleme tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Ayrıca her bilim dalında olduğu gibi, özel eğitim alanında çalışan veya çalışacak olan araştırmacıların, alanda tamamlanmış tezleri ve yayımlanmış akademik çalışmalarını izleme yoluyla geliştirecekleri düşünülürse, üretilen çalışmaların nitelikli olması gerekliliği bir kez daha ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan özel eğitim alanında tamamlanan lisansüstü düzeydeki çalışmalara ilişkin nicelik ve nitelik bilgisi alanın konumu ve bilimsel bilgi üretme açısından rolünü ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Bu nedenlerden dolayı özel eğitim alanında tamamlanmış lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları ve bu araçlara ilişkin psikometrik özelliklerin incelenmesi gereklilik olarak görülmüştür.

Amaç

Bu çalışmanın amacı; Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmi sitesinde yer alan ve izinli olan 2015 – 2018 yılları arasında özel eğitim alanında tamamlanmış lisansüstü çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarını saptayarak, bu araçların psikometrik niteliklerini ortaya koymaktır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

Veri toplama araçlarının:

1.İncelenen tezlerde kullanılan veri toplama tekniğine (yazılı veri toplama aracı, görüşme, gözlem) ilişkin dağılımı nasıldır?

2. Yazılı veri toplama araçları için;

2.1. Yazılı veri toplama araçlarının geliştirme ve uyarlama durumuna ilişkin dağılım nasıldır?

2.1.1. Araştırmacı tarafından geliştirilmiş yazılı veri toplama araçlarının;

Kullanım amacı,

Kategorilere dağılımı,

Geliştirme adımlarının belirtilme durumu,

Geliştirme adımlarında eksik adım bulunma durumu,

Geçerlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

Güvenirlilik tür ve düzeylerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım nasıldır?

2.1.2. Başkası tarafından geliştirilmiş yazılı veri toplama araçlarının;

Kullanım amacı,

Kategorilere dağılımı,

Geliştirme adımlarının belirtilme durumu,

Geliştirme adımlarında eksik adım bulunma durumu,

Geçerlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

Güvenirlilik tür ve düzeylerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım nasıldır?

2.1.3. Başkası tarafından uyarlanmış yazılı veri toplama araçlarının;

Kullanım amacı,

Kategorilere dağılımı,

Geliştirme adımlarının belirtilme durumu,

Geliştirme adımlarında eksik adım bulunma durumu,

Geçerlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

Güvenirlilik tür ve düzeylerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım nasıldır?

3. Görüşme için;

Görüşme adımlarının belirtilme durumu,

Eksik adım bulunma durumu,

Görüşme türü,

Görüşme kayıtlarının tutulma şekli,

Görüşme formunun kullanım amacı,

Görüşme formu geliştirme adımlarının belirtilme durumu,

Geliştirme adımlarında eksik adım bulunma durumu,

Görüşme formunun geçerlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

Görüşme formunun güvenirlilik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu nasıldır?

4. Gözlem için;

Gözlem adımlarının belirtilme durumu,

Eksik adım bulunma durumu,

Gözlem türü,

Gözlem kayıtlarının tutulma şekli,

Gözlem formunun kullanım amacı,

Gözlem formu geliştirme adımlarının belirtilme durumu,

Geliştirme adımlarında eksik adım bulunma durumu,

Gözlem formunun geçerlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

Gözlem formunun güvenirlilik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu nasıldır?

Önem

Özel eğitim alanının da bireyler hakkında karar vermek üzere adil, geçerli ve güvenilir bilimsel bilgi üretmenin yolu, alanda yapılan çalışmalarda elde edilen bilgilerin niteliği ile doğrudan ilgilidir. Yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarının bilimsel araştırma niteliği taşıyıp taşımadıklarına ilişkin cevap aranması ve elde edilen bilgilerin bilimsel niteliğinin ortaya konulmasına yönelik büyük önem taşımaktadır. Özel gereksinimli bireyler adına yapılan çalışmalarda verilerin toplanışı, sıklıkla kullanılan veri toplama araçları ve elde edilen verilerin psikometrik nitelikleri üzerinde durularak çalışmaların bilimselliği vurgulanmak istenmektedir. Bir çalışmanın bilimsel nitelik taşıyabilmesi için bilimsel basamakları yerine getirerek bilim dünyasında kabul görmesi gerekmektedir. Bu çalışmayla son üç yılda özel eğitim alanında yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinde elde edilen verilerin bilimin gerekliliği olan bilimsel basamakların uygunluğu incelenmiştir. Bir çalışmanın bilimselliğini ortaya koyan en büyük etken güvenilir ve geçerli olmasıdır. Bu çalışmanın bir önemi de yapılan çalışmaların veri toplama araçlarının psikometrik nitelikleri açısından da ele alınacak olmasıdır. Böylece bu araştırma bulguları yapılacak diğer bilimsel çalışmalara örnek teşkil ederek ve benzer hataların tekrarlanmaması açısından rehberlik etmesi bakımından önem taşımaktadır.

Sınırlılıklar

- 1) Bu araştırma, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmi sitesinde yayınlanan ve izinli olan, eğitim ve öğretim konusu altında çalışılan özel eğitim bölümüne ait 2015 - 2018 yılları arasında tamamlanmış ve yayın izni olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile sınırlandırılmıştır.
- 2) Araştırmanın rapor dili “Türkçe” ile sınırlı tutulmuştur.
- 3) Çalışma lisansüstü tezlerde kullanılan yazılı veri toplama araçları, görüşme ve gözlem ve onların psikometrik niteliklerine ilişkin incelemeyle sınırlı tutulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; eğitim bilimlerinde betimsel araştırma türünde hazırlanan tezlerin içerik analizi yaklaşımı kullanılarak veri toplama araçları ve bu araçların psikometrik nitelikleriyle ilgili çalışmalar sunulmaktadır.

Yıldız (2004) “Türkiye’deki Yetişkin Araştırmalarına Toplu Bakış” başlıklı çalışmada Türkiye’deki yetişkin eğitimi araştırmalarının mevcut durumunu analiz edilerek, bu araştırmaların nicelik durumu, sürekliliği, araştırma konuları, yaklaşımları ve yöntemlerini incelemeyi amaçlamıştır. İlgili çalışma, 1978 - Mayıs 2001 yılları arasında tamamlanmış 110 lisansüstü tezinin incelendiği tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Verilerin analizi, yetişkin eğitimi alanında yapılan tezlerden belgesel veri toplama yolu ile elde edilen verilerin çeşitli özellikleri (araştırma konuları, araştırma deseni, veri toplama ve analiz biçimleri, araştırma yaklaşımları vb.) frekans dağılımı ve yüzdeler ile özetlenerek yorumlanmıştır. Araştırma bulguları, incelenen tezlerin büyük çoğunlukla tarama modelinde olduğunu, ağırlıklı olarak nicel araştırma modellerinin kullanıldığı ve veri analizi yöntemi olarak betimsel istatistikler kullanıldığını göstermiştir.

Arık ve Türkmen (2009) “Eğitim Bilimleri Alanında Yayınlanan Bilimsel Dergilerde Yer Alan Makalelerin İncelenmesi” başlıklı çalışmalarında Türkiye’de yayımlanan ve Social Science Citation Index (SSCI)’de taranan Eğitim Bilimleri ile ilgili dergilerde yer alan makalelerin nitelik ve nicelik değerlendirmesini yapmıştır. Araştırmada SSCI’de taranan dört derginin 2008 yılında yayınlanan sayılarında yer alan makaleler içerik analizi tekniklerinden kategorisel analiz ve frekans analizi teknikleriyle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, ilgili dergilerde en fazla eğitim teknolojisi alanında makale yayınlandığı ve araştırma modeli olarak betimsel araştırmaların ağırlıkta olduğunu göstermiştir.

Tavşancıl ve diğerleri (2010) tarafından yapılan “Eğitim Bilimleri Enstitülerinde Tamamlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (2000 – 2008)” başlıklı çalışmada Türkiye’de devlet üniversiteleri bünyesinde yer alan eğitim bilimleri enstitülerinde (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi

Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) 2000-2008 tarihleri arasında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğu incelenmiştir. Doküman incelemesinin yapıldığı bu nitel türdeki bu çalışmada betimsel ve kategorik içerik çözümlemesi yapılmıştır. Bu çalışmada tezin yapıldığı üniversite, yıl ve bilim dalları gözetilerek oluşturulmuş tabakalardan yansız olarak seçilen, 666 yüksek lisans ve 186 doktora tezi incelenmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Tez İnceleme Formu” ile toplanmıştır. Elde edilen bulgularda; yüksek lisans ve doktora düzeyinde çoğunlukla nicel ve tarama modelinde araştırma yapıldığı, her iki düzeydeki tezlerde, yazılı veri toplama, görüşme, gözlem, hazır veri ve belgesel tarama tekniklerinin kullanım durumu incelendiğinde, büyük oranda yazılı veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, yazılı veri toplama araçları kapsamında kullanılan ölçme araçlarının çoğunluğunu araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olduğu görülmüştür. Her iki düzeyde de güvenilirlik ve geçerlik kanıtlarının sunulmadığı durumların ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlarda anketlerin güvenilirliğine ilişkin kanıtlara neredeyse hiç yer verilmediği, başarı/yetenek testleri için KR - 20 güvenilirlik katsayısı ve ölçekler için en sık kestirilen güvenilirlik katsayısının alfa güvenilirliği olduğu saptanmıştır. Veri toplama araçları olarak görüşme ve gözlemi kullanan tezlerde, görüşme türünün her iki düzeyde de çoğunlukla belirtildiği, kayıt tutma şekli olarak en sık görüşme ve gözlem formlarının kullanılırken, geçerlik ve güvenilirlik kapsamında formların yarısından fazlasında güvenilirlik ve geçerlik kanıtlarının belirtilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sarı (2011) “Türkiye’ de Kimya Eğitimi Alanında 2000 – 2011 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinin içerik analizi” başlıklı çalışmada kimya eğitimi alanında 2000-2010 yılları arasında tamamlanmış yüksek lisans tezlerini içerik analizi yoluyla incelemiştir. . Araştırma kapsamında 75 yüksek lisans tezi 38 ölçüte göre incelenmiştir. Araştırmada, tezlerde ağırlıklı olarak nicel araştırma tekniği ve çoğunlukla deneysel desen kullanıldığı tespit edilmiştir. Örnekleme yöntemi olarak basit rastgele seçim yapıldığı, tezlerin veri analizinde sıklıkla t-testinin kullanıldığı güvenilirlik için genellikle Cronbach alfa güvenilirliği ve geçerlik için ise sıklıkla içerik geçerliği kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Erdem (2011) “Türkiye’de 2005–2006 Yılları Arasında Yayımlanan Eğitim Bilimleri Dergilerindeki Makalelerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi: Betimsel Bir Analiz” başlıklı çalışmada Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yayımlanan süreli yayınlardaki makalelerde ne tür araştırmaların yapıldığını, hangi araştırma modelinin kullanıldığını, tercih edilen örneklem alma teknikleri, veri toplama araçları ve veri çözümlemede kullanılan istatistiksel tekniklerin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Tesadüfi olarak seçilen 314 makale incelenmiş ve betimsel analiz yoluyla veriler çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, incelenen makalelerin çoğunluğunun (%56) betimsel araştırma türünde olduğu ve olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinin kullanıldığı saptanmıştır. Ayrıca, veri çözümleme tekniği olarak sırasıyla betimsel analiz t-testi ve ANOVA’nın kullanım sıklığının fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Doğru ve diğerleri (2012) “Fen Bilimleri Eğitiminde Çalışılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Analizi” başlıklı çalışmada Fen Bilgisi/Fen ve Teknoloji, Fizik, Kimya ve Biyoloji eğitimi alanlarında tamamlanmış tezlerin betimsel bir analizini yapmıştır. Araştırma bulgularına göre; araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama araçları ölçek, anket ve testler olduğu envanter, görüşme, günlük, gözlem ve özel gereçlerin ise araştırmalarda daha az kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Göktaş ve diğerleri (2012) “Türkiye’de Eğitim Teknolojileri Araştırmalarındaki Eğilimler: 2000-2009 Dönemi Makalelerinin İçerik Analizi” başlıklı çalışmada amaç SSCI kapsamındaki dergilerde yayımlanan eğitim teknolojileri araştırmalarının yöntemsel boyutlarını inceleyerek bu çalışmaların genel eğilimlerini ortaya koyulmasıdır. 2000-2009 yılları arasında eğitim teknolojileri alanında yayınlanmış Türkiye adresli 460 makale tespit edilmiş ve bunlar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Eğitim teknolojileri yayın sınıflama formu kullanılarak veriler toplanmış, betimsel istatistikî (yüzde ve frekans) yöntemlerle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgularda, makalelerde en çok öğretim ortamları ve teknoloji konusu araştırılmış, araştırmalarda ağırlıklı olarak nicel yöntemlere ve taramalara modeline yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak nicel yöntemlerde likert tipi anketlerden ve başarı testlerinden, kişilik ve tutum ölçeklerinden; nitel ve karma yöntemlerde görüşmelerden veri toplama aracı olarak sıklıkla yararlanıldığı belirlenmiştir. Veri analiz yöntemi olarak da betimsel analizler daha çok tercih edilmiştir.

Küçüköğlü (2013) “Sınıf Öğretmenliği Alanındaki Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi” başlıklı çalışmada, Türkiye’ de 2008-2012 yılları arasında sınıf öğretmenliği alanında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerini incelenerek lisansüstündeki araştırma eğilimlerinin belirlenmiştir. Bu amaçla, ilgili tezler yayınlandığı yıl, yöntemi, veri toplama araçları, örneklem özellikleri, veri analiz teknikleri ve konu alanları açısından Tez Sınıflama Formu” kullanılarak değerlendirilmiştir. Veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiş ve araştırma bulguları ve tezlerin çoğunluğunun nicel çalışmalar olduğu, betimsel tarama türünde olduğu, tezlerde çoğunlukla anket ya da likert tipi ölçeklerin kullanıldığı, öğretmenler ve ilköğretim 1-5.sınıf öğrencileriyle çalışıldığı ve t-testi ve varyans analizi istatistiklerinin sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.

Keskin (2013) “İlköğretim İkinci Kademe Matematik Öğretmenlerinin Uyguladıkları Sınavların Psikometrik Niteliklerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde ilköğretim ikinci kademe matematik öğretmenlerinin hazırladığı sınavların psikometrik niteliklerinin incelenmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü aracılığıyla alınan altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflara ait matematik dersi sınav evrakları doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Öğretmenlerin hazırlamış oldukları matematik sınavları ile SBS matematik alt testi betimsel analiz yöntemlerini kullanarak analiz etmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmenler tarafından hazırlanan ölçme araçlarının, kapsam geçerliğini sağlamada sınırlı olduğu, ilköğretim ikinci kademedeki görev alan matematik öğretmenlerin hazırladıkları ölçme araçlarının güvenilirliğinin sınırlı olduğu dikkat çeken sonuçlardandır.

Gül ve Sözbilir (2015) “Fen ve Matematik Eğitimi Alanında Gerçekleştirilen Ölçek Geliştirme Araştırmalarına Yönelik Tematik İçerik Analizi” başlıklı çalışmada Türkiye’ de fen ve matematik eğitimi alanında çalışan araştırmacılar tarafından yayımlanan ölçek geliştirme çalışmalarının analizini ortaya koymayı hedeflemişlerdir. Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yayım yapan altı temel akademik dergide 2000-2013 yılları arasında yayınlanan 22 makale üzerine çalışılmıştır. Makaleler, tematik içerik analizi (meta-sentez) şeklinde analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulgularında, makalelerin büyük çoğunluğunda

tutumlar üzerine yapıldığı, matematik eğitimi alanında çoğunlukla ölçeklerin geliştirildiği, geçerlik analizi olarak en fazla yapı geçerliğinin incelendiği ve bunlardan doğrulayıcı faktör analizinin sınırlı sayıda yapıldığı açımlayıcı faktör analizi yöntemlerine ait analizlere ise orta düzeyde yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Güvenirlik analizlerinde ise en fazla iç tutarlık yöntemlerinin tercih edildiği ortaya çıkmıştır.

Wassink ve Sadi (2016) “Türkiye’ de Fen Bilimleri Eğitimi Yönelimleri: 2005 ile 2014 Yılları Arası Bir İçerik Analizi” başlıklı çalışmada fen bilimleri eğitimindeki yönelimleri belirlemeyi amaçlanmıştır. 2005-2014 yılları arasında belirlenmiş olan dört eğitim bilimleri dergisinde yayımlanan 363 makalelere ait bir içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler, grafik, frekans ve yüzde tablolarına dönüştürülerek betimsel analizler yapılmıştır. Araştırma bulguları, 10 yılda fen bilimleri eğitiminde çalışmaların çoğu nicel alanda olduğu, çalışma alanı bazında fen bilgisi alanında, çalışma içeriği bazında öğretimde ve örneklem bazında öğretmen adaylarında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Parametrik ve parametrik olmayan analiz yöntemlere başvurulduğu ancak daha fazla parametrik analiz yöntemlerin kullanıldığı görülmüştür. Makalelerin çoğu deneysel ya da tarama çalışmaları olup, verilerin en sık olarak test ya da anket ile toplandığı görülmüştür.

Yalçın (2016) çalışmada 2012-2015 yılları arasında Sosyal Bilimler Atıf İndeksi’nde (Social Science Citation Index-SSCI) taranan ölçme ve değerlendirme alanındaki makalelerin; yazar sayısı, konu seçimi, evren-örneklem/çalışma grubu büyüklüğü ve özellikleri, veri toplama teknikleri/araçlarının türü, veri analiz yöntemleri ve kullanılan paket programları açısından incelemiştir. Betimsel tarama modelinde olan araştırmada 358 makale incelenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi türlerinden kategorisel ve frekans analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, en fazla çalışılan konu ve veri analiz yönteminin “farklılaşan madde fonksiyonu” olduğu, makalelerdeki örneklem büyüklüğünün oldukça yüksek olduğu, çalışmaların yarısında simülasyon verileri kullanıldığı ve R yazılım diline bağlı paketlerin kullanımının arttığını göstermiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde ağırlıklı olarak doküman incelemesi, betimsel tarama modeli frekans ve içerik analizinden yararlandığı tespit edilmiştir. Veri toplama araçları belirtilen çalışmalarda anket, test ve ölçeğin ön plana çıktığı

görülmüştür. Geçerlik – güvenirlik kanıtları bağlamında kapsam ve yapı geçerliğinin sıklıkla kullanıldığı; güvenirlik katsayısı olarak sıklıkla Cronbach Alfa katsayısının kullanılması dikkat çekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma, ilgili lisansüstü düzeydeki çalışmalara ilişkin var olan durumun betimlenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi, geleneksel olarak, tarihçiler, antropologlar ve dil bilimcilerin kullandığı bir yöntem olmakla birlikte, sosyologlar ve psikologlar da doküman incelemesi kullanarak önemli kuramların geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır (Şimşek, 2009). Bu yöntemle araştırılmak istenilen konu hakkında bilgi barındıran yazılı kaynakların incelenerek analizinin yapılmasını sağlamaktadır.

2.2. EVREN

Araştırmanın evrenini, Yükseköğretim Kurumunun Ulusal Tez Merkezi'nde taranan ve 2015 - 2018 yıllarında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Belirlenen bu ölçüte göre ilgili yıllar arasında yüksek lisans düzeyinde 152 ve doktora düzeyinde 37 adet tamamlanmış tez bulunmaktadır. Araştırmacının koşulları da dikkate alınarak evrende yer alan lisansüstü tez sayısının çok fazla olmaması nedeniyle örnekleme yoluna gidilmemiş ve araştırmanın evren üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

Evrende yer alan tezlerin üniversitelere göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversite	Yüksek lisans		Doktora
	f	%	f
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	25	16.67	4
Anadolu Üniversitesi	62	0.4	15
Ankara Üniversitesi	14	09.33	10
Dokuz Eylül Üniversitesi	9	0.06	-
Gazi Üniversitesi	10	06.67	6
İstanbul Üniversitesi	1	00.67	2
Marmara Üniversitesi	12	0.08	-
Necmettin Erbakan Üniversitesi	18	0.12	-
Toplam	152	100.00	37

Tablo 1 incelendiğinde son üç yılda dokuz üniversitede yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezler olduğu görülmektedir. Bu tezler yüksek lisans düzeyi için sırasıyla Anadolu Üniversitesi (%0.4), Abant İzzet Baysal Üniversitesi’nde (%16.67), Necmettin Erbakan Üniversitesi (%0.12), Ankara Üniversitesi (%09.33), Marmara Üniversitesi (%0.08), Gazi Üniversitesi (%06.67), Dokuz Eylül Üniversitesi (%0.06), İstanbul ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (%00.67) sıralanmıştır. Doktora düzeyindeki tezler incelendiğinde, tezlerin 15’ i Anadolu Üniversitesi, 10’ nu Ankara Üniversitesi, altısı Gazi üniversitesi, dördü Abant İzzet Baysal ve ikisi İstanbul Üniversitesi’nde yayımladığı belirlenmiştir.

Araştırma evreninde yer alan tezlerin tamamlandığı yıllara göre dağılımı Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin yıllara göre dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
2015	41	26.97	16	43.24
2016	48	31.58	8	21.62
2017	35	23.03	8	21.62
2018	28	18.42	5	13.51
Toplam	152	100.00	37	100.00

Tablo 2 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin 41’i (%26.97) ve doktora düzeyindeki tezlerin 16’sı (%43.24) 2015 yılında tamamlandığı görülmektedir. 2016 yılında 48 (%31.58) yüksek lisans tezi, 8’i (%21.62) doktora tezi; 2017 yılında 35’i (%23.03) yüksek lisans tezi, 8’i (%21.62) doktora tezi, 2018 yılında 28’i (%18.42) yüksek lisans tezi ve 5’i (%13.51) doktora tezi olduğu saptanmıştır. Özel eğitim tezlerinin yüksek lisans düzeyinde en fazla 2016 yılında yayınlandığı, doktora düzeyinde ise 2015 yılından 2018 yılına doğru ilgili üniversitelerde tamamlanan tez sayısında sürekli bir azalma eğilimi olduğu dikkat çekmektedir.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın verileri, Yüksek Öğretim Kurumu’nun resmi internet sitesinde bulunan ulusal tez merkezi sayfasındaki “Ayrıntılı Tarama” seçeneğiyle yapılan taramalar yoluyla elde edilmiştir. Ayrıntılı tarama sayfasında izin durumuna “izinli”, yıl kısmına “2015 - 2018” ve tez adı kısmına “özel eğitim” kelimeleri yazılarak arama gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya alınan tezler ulusal tez merkezi sayfasındaki konu kısmı “eğitim ve öğretim” olan çalışmalar dahil edilmiştir.

İlgili çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarının ve bu araçların psikometrik niteliklerinin saptanmasında Veri Toplama Aracı İnceleme Formu kullanılmıştır.

2.3.1. Veri Toplama Aracı İnceleme Formu

Araştırma kapsamında veri toplama araçlarını ve bu araçların psikometrik niteliklerini belirlemek amacıyla Tavşancıl vd. (2010) tarafından geliştirilen “Tez İnceleme Formu” nun veri toplama araçlarıyla ilgili olan kısmından yararlanılmıştır. Tez İnceleme Formu; giriş, yöntem, bulgular, sonuç, tartışma ve öneriler olmak üzere dört bölüm başlığı altındadır. Bu başlıklar altında yer alan 13 alt boyut ve “Tezin Başlığı” ek olarak toplam 14 alt boyutu kapsamaktadır. Betimsel çözümlenmeleri içeren bu formun, uygunluğu, kullanılabilirliği ve yeterliği açısından incelemek amacıyla araştırmacılar tarafından deneme uygulaması yapılmış; ilgili ölçütler yeniden gözden geçirilerek, gerekli düzeltme ve yenileme çalışmaları yapılarak inceleme formuna son hali verilmiştir. Tez inceleme formunun uyum indeksini belirlemek üzere, farklı kodlayıcıların yaptığı kodlamalar arasındaki uyum %85; aynı kodlayıcının farklı zamanlarda yaptığı kodlamalar arasındaki uyum ise %95 olarak hesaplanmıştır (Tavşancıl vd. 2010).

Bu araştırma kapsamında kullanılan veri toplama aracı inceleme formunun uyum indeksi için farklı iki kodlayıcıların yaptığı kodlamalar arasındaki uyum katsayısı %97 ve araştırmacının farklı iki zamanda yaptığı kodlamalar arasındaki uyum %86 olarak hesaplanmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Verilerin çözümlenmesinde, betimsel ve içerik (kategorisel) çözümlenmesi yapılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir tekniktir (Büyüköztürk vd. 2016). Bu çalışmada içerik çözümlenme yönteminin bir türü olan kategorik çözümlenmeden faydalanılmıştır.

İncelenen tezlerde kullanılan veri toplama araçları, inceleme formunda yer alan ölçütlerin karşılanıp karşılanmadığını belirlemek üzere kategorilere ait frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Aynı zamanda ölçütlerin sağlanıp sağlanmamasıyla ilgili olarak incelenen tezlerden dikkat çekici olan örnekler doğrudan alıntılar yoluyla verilerek yorumlar yapılmıştır.

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada, kullanılacak olan veri toplama aracının belirlenmesi, bu araçla elde edilen verilerin toplanması ve analizi aşamalarında tutarlı davranılmıştır. Ulaşılan dokümanlarda toplanan verilerden yola çıkılarak yapılan yorumların, yargıların ve önerilerin tamamı bir uzman tarafından değerlendirilmiş, geri dönüt sağlanmış ve ham verilerle karşılaştırılarak teyit ettirilmiştir. Uzmanın geri bildiriminde çalışmadaki verilerin ve yorumların ham verilerle örtüştüğü saptanmıştır. Ayrıca, üzerinde çalışılan lisansüstü tezlerin ayrıntılı inceleme yapılması, araştırma sürecinin her bir adımının bir uzmanla değerlendirilmesi ve araştırma sürecinin yapılacak benzer çalışmalara kaynaklık edebilecek nitelikte açık, ayrıntılı ve tanımlayıcı olması çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, başka araştırmacılar tarafından bu çalışmanın verileri ham verilerle teyit ettirmek istendiğinde; başka araştırmacılar, aynı dokümanlarla aynı verilere ve sonuçlara ulaşacak olması çalışmanın geçerlik derecesinin yüksekliğini ortaya koymaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına uygun olarak elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Aşağıda önce bölüm numaraları sonra ise bölüm numarasına göre problem numaraları sıralanmıştır.

3.1. İNCELENEN TEZLERDE KULLANILAN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Lisansüstü tezlerde yazılı veri toplama, görüşme ve gözlem tekniklerinin kullanılma durumunun incelenmiş ve buna ilişkin bulgular Tablo 3' te verilmiştir.

Tablo 3. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinin kullanılma durumuna ilişkin dağılımı

Veri Teknikleri	Toplama	Yüksek	Lisans	Doktora
		f	%	f
Yazılı veri toplama	Kullanılmış	133	87.50	31
	Kullanılmamış	19	12.50	6
	Toplam	152	100.00	37
Görüşme	Kullanılmış	48	31.58	15
	Kullanılmamış	104	68.42	22
	Toplam	152	100.00	37
Gözlem	Kullanılmış	62	40.79	24
	Kullanılmamış	90	59.21	13
	Toplam	152	100.00	37

Tablo 3'e göre, incelenen yüksek lisans tezlerinin 133' ünde (%87.50) yazılı veri toplama tekniği, 62'sinde gözlem (%40.79), 48'inde görüşme (%31.58), kullanılmıştır. Doktora tezlerinin 31'inde yazılı veri toplama tekniği, 24'ünde gözlem, 15'inde görüşme kullanıldığı tespit edilmiştir. Her iki düzeyde de yazılı veri toplama tekniği, kullanım sıklığı en fazla olan veri toplama yaklaşımı olmuştur.

İncelenen tezlerde birden fazla veri toplama tekniği bir arada kullanılmıştır. Bu durum dikkate alınarak, incelenen tezlerde veri toplama aracı sayısının düzeylere dağılımı Tablo 4’ te verilmiştir.

Tablo 4. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin veri toplama tekniği sayısına ilişkin dağılımı

Veri Toplama Tekniği sayısı	Yüksek Lisans		Doktora
	F	%	f
Tek	21	13.82	2
İki	34	22.37	2
Üç	27	17.76	3
Dört	20	13.16	4
Beş ve daha fazla	50	32.89	26
Toplam	152	100.00	37

Tablo 4 incelendiğinde; 152 yüksek lisans tezinin 50’sinde (%32.89) beş veya daha fazla veri toplama tekniği, 34’ünde (%22.37) iki, 27’sinde (%17.76) üç, 21’inde (%13.82) tek ve 20’sinde (%13.16) dört veri toplama tekniğinin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Doktora tezlerinin ise 26’sında beş ve daha fazla, dördünde dört, üçünde ve ikisinde de tek ve iki veri toplama tekniği kullanıldığı görülmüştür. Her iki düzeyde de beş veya daha fazla veri toplama tekniğinin bir arada kullanılması en sık rastlanılan durum olmuştur.

Tezlerde birden fazla veri toplama yaklaşımının bir arada kullanıldığı dikkate alınarak, toplam veri toplama aracı sayısının düzeylere dağılımı Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinin toplam sayısının lisansüstü düzeylere göre dağılımı

Veri Toplama Tekniği	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılı veri toplama	272	48.75	115	44.92
Görüşme	61	10.93	53	20.70
Gözlem	225	40.32	88	34.38
Toplam	558	100.00	256	100.00

Tablo 5'e göre, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde toplam 558, doktora tezlerinde ise toplam 256 araç kullanılmıştır. Yüksek lisans düzeyindeki araçların 272'sinde (%48.75) ve doktora düzeyindeki araçların 115'inde (%44.92) olmak üzere en sık kullanılan veri toplama tekniğinin yazılı veri toplama tekniği olduğu görülmektedir. Veri toplama tekniklerinin kullanım sıklığı açısından yüksek lisans tezlerinde yazılı veri toplama tekniğini sırasıyla gözlem (225,%40.32), görüşme (61,%10.93) izlemiştir. Doktora tezlerinde ise yazılı veri toplama tekniğini; gözlem (88,%44.92), görüşme (53,%20.70) izlemektedir. Yazılı veri toplama ve gözlem tekniğinin her iki düzeyde sıklıkla kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Aşağıda bu veri toplama tekniklerine ilişkin amaçlara yönelik detaylı incelemelere yer verilmiştir.

3. 2. YAZILI VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Yazılı veri toplama, verilerin yazılı olarak toplandığı ve bilimsel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir tekniklerden biridir. Yazılı veri toplarken ölçülmek istenilen farklı değişkenlere ilişkin veri elde etmek psikometrik niteliklerini sağlamış anket, test, ölçek vb. araçlar kullanılmaktadır. Bu araçlar; araştırmacı tarafından geliştirilmiş, başkası tarafından geliştirilmiş, araştırmacının uyarladığı araç veya başkası tarafından uyarlanmış araçlar biçiminde olabilir. Araştırmacının kendi geliştirdiği bir araç için araştırma kapsamında elde ettiği; başka bir araştırmacı tarafından geliştirilmiş bir araç kullanıyorsa aracı geliştiren araştırmacının elde ettiği ve kendi araştırması kapsamında elde ettiği psikometrik niteliklere ilişkin kanıtları raporlaması beklenir. Araştırmacı başka kültürden bir araç uyarlayarak veri toplayacaksa, aracın orijinal kültürdeki ve Türk kültürüne uyarlanması sırasında elde edilen psikometrik kanıtları sunması beklenir. Araştırmacı, başka araştırmacı tarafından Türk kültürüne uyarlanmış bir araç kullanıyorsa, orijinal kültürdeki, uyarlanma sürecinde ve kendi araştırması kapsamında elde ettiği psikometrik kanıtları sunması beklenir.

3.2.1. Yazılı Veri Toplama Araçlarını Geliştirme Ve Uyarlanma Durumuna İlişkin Bulgular

Yazılı veri toplama teknikleri, araştırmacı tarafından geliştirilmiş, başka araştırmacı tarafından geliştirilmiş, araştırmacı tarafından uyarlanmış ve başka araştırmacı tarafından uyarlanmış araç olarak ele alınmış ve buna ilişkin dağılım incelenen tezlerdeki toplam araç sayısı dikkate alınarak Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araçların geliştirilme ve uyarlanma durumuna göre dağılımı

Ölçme Aracının Geliştirilme/ Uyarlanma Durumu	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Ölçme aracını araştırmacı geliştirmiş	161	59.19	68	59.13
Ölçme aracını araştırmacı uyarlamış	-	-	-	-
Geliştirilmiş bir ölçme aracı kullanılmış	52	19.12	17	14.78
Uyarlanmış bir ölçme aracı kullanılmış	59	21.69	30	26.09
Toplam	272	100.00	115	100.00

Tablo 6 incelendiğinde; yüksek lisans düzeyinde kullanılan yazılı veri toplama araçlarının 161'inin (%59.19) araştırmacı tarafından geliştirilmiş, 52'sinin (%19.12) başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve 59'unun (%21.69) başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış olduğu görülmektedir. Araştırmacı tarafından uyarlanarak kullanılan bir araç bulunmamaktadır. Doktora düzeyinde ise araçların 68'ini (% 59.13) araştırmacı geliştirmiş, 17'si (%14.78) başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve 30'u (%26.09) başka araştırmacılar tarafından uyarlanmıştır. Benzer şekilde doktora düzeyinde kullanılan araçlar için araştırmacı tarafından uyarlanan bir araç bulunmamaktadır. Her iki düzey için de kullanılan yazılı veri toplama araçlarının sıklıkla araştırmacının kendisi tarafından geliştirildiği dikkat çekmektedir. Bu bölümde araştırmacı tarafından geliştirilmiş, başka araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve başka araştırmacı tarafından uyarlanmış araçların yukarıda bahsedilen psikometrik kanıtları sunma durumları daha detaylı ele alınmıştır.

3.2.1.1. Araştırmacı Tarafından Geliştirilen Yazılı Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular

Lisansüstü düzeydeki tezlerde yer alan araştırmacı tarafından geliştirilen yazılı veri toplama araçları, kullanım amaçları, geliştirme adımları, geçerlik - güvenirlik kanıtlarının sunulması bağlamında ele alınmıştır.

Araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen araçlar ilk olarak kullanım amacı açısından incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan yazılı veri toplama araçlarının kullanıma amacına ilişkin dağılımı

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	78	48.45	20	29.41
Araştırma amaçlarına cevap vermek	40	24.84	24	35.29
Geçerlik ve Güvenirlik İçin çalışmaları	43	26.71	24	35.29
Toplam	161	100.00	68	100.00

Tablo 7 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen 161 aracın 78’i (%48.45) ön çalışmalar, 40’ı (%24.84) araştırma amaçlarına cevap vermek ve 43’ü (%26.71) geçerlik - güvenirlik çalışmaları amacıyla kullanılmıştır. Doktora düzeyinde ise 68 araçtan 24’ünün (%35.29) araştırma amaçlarına cevap vermek, 20’sinin (%29.41) ön çalışmalar ve 24’ ünün (%35.29) geçerlik - güvenirlik amacıyla geliştirildiği görülmüştür. .

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları, bu araçların geliştirme adımlarının belirtilmesi ve bu adımların uygunluğu bağlamında incelenmiştir. Lisansüstü çalışmalarda araştırmacı tarafından geliştirilen araçlar ölçmeye çalıştıkları değişkenlerin özelliği ve ölçme aracından elde edilen puanların niteliği göz önünde bulundurularak "anket", "başarı - yetenek testi" ve "ölçek" olmak üzere üç kategoriye ayrılmış (Tavşancıl vd. 2010) ve bunların gerektirdiği araç geliştirme adımları bağlamında incelenmiştir. Aşağıda bu kategorilere ait açıklamalara yer verilmiştir.

"Anket" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları; belirli bir ürün, kişi, konu vb. hakkında soruların yöneltildiği yoluyla, bireylerin belirli oluşumlara veya durumlara

gösterilen özgül tepkileri (Tezbaşaran, 2008) şeklinde tanımlanan görüşlerini belirleme amacı taşıyan, madde yapısı gereğince toplam puan elde edilemeyip kategorik olarak puanlanan araçlardır. Bu kategoriye dâhil edilen araçlar için geliştirme adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (Büyüköztürk, 2005):

- 1) Alan yazın taraması
- 2) Aynı ya da benzer araçların incelenmesi
- 3) Madde havuzu oluşturulması
- 4) Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması
- 5) Uygulama
- 6) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin (maddelerin anlaşılabilirliği vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi
- 7) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

"Başarı - yetenek testi" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları; bireyin zihinsel yeteneğine göre akademik başarısını saptamak ve bu doğrultuda geleceğe ilişkin tahminde bulunabilmeye yardımcı olabilmektedir. Ayrıca başarı testlerinde öğrencinin okuldaki öğretim sürecinin etkili geçip geçmediğini, öğrencinin eksik ya da edinilmemiş konuların tespitini ortaya koyan araçlardır. Madde yapısı gereğince, bu tür araçlarda yer alan maddelerden iki değerli (0,1) puan elde edilmekte, bununla birlikte madde puanlarının toplamından toplam test puanı da elde edilebilmektedir. Bu kategoriye dâhil edilen araçlar için geliştirme adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (Turgut ve Baykul, 2012):

- 1) Alan yazın taraması
- 2) Aynı ya da benzer araçların incelenmesi
- 3) Belirtke tablosunun oluşturulması
- 4) Madde havuzu oluşturulması
- 5) Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması

6) Uygulama

7) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin (maddelerin anlaşılabilirliği vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi

8) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

"Ölçek" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları; bireyin, sadece kendini yansıttığı tipik performans boyutunda puan veren, doğru yanıtı olmayan maddeler içeren, süreklilik (sürekli bir değişken olduğu kabul edilen ve psikolojik özelliğe sahip oluş boyutu ile ilgili dereceleme yapılabilen), tek boyutluluk (diğer özelliklerden bağımsız olarak tek başına tanımlanabilen ve ölçülebilen) ve doğrusallık (ölçülen düzeyleri bir doğru üzerinde gösterilebilen, bu tek ve sürekli boyut sayesinde elde edilen düzeyleri arasındaki farkı belirlenebilen) (Tezbaşaran, 2008) özelliklerini taşıyan araçlardır. Bu tür araçlarda yer alan maddeler (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilmekte ve bu puanların toplamında toplam test puanı elde edilebilmektedir. Bu kategoriye dahil edilen araçlar için geliştirme adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (DeVellis, 2014):

1) Alanyazın taraması

2) Aynı ya da benzer araçların incelenmesi

4) Kompozisyon çalışması (Öğrencilere kompozisyon yazdırılarak, bu kompozisyonda öğrencinin tutum, duygu, düşünce vb. inceleyerek maddeler oluşturma.)

4) İçerik çözümlenmesi

5) Madde havuzu oluşturulması

6) Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması

7) Uygulama

8) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin (maddelerin anlaşılabilirliği vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi

9) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

Araştırmacı tarafından geliştirilen, yüksek lisans düzeyinde 161 ve doktora düzeyinde 68 araç, yukarıda açıklanan "anket", "başarı - yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerinde incelenmiş; ayrıca belirlenen bu kategoriye dahil olmayan her biri için farklı geliştirme sürecinin söz konusu olduğu araçlar 'diğer' kategorisi altında incelenmiştir. Bunlar, kontrol listeleri, araştırmanın sosyal geçerliğinin sağlanmasına yönelik formlar, pekiştireç belirleme listeleri, değerlendirme formları, kişisel bilgi formlarıdır. İlgili araçların kategorilerdeki dağılımı Tablo 8' de sunulmuştur.

Tablo 8. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen yazılı veri toplama araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Anket	36	22.36	7	10.30
Başarı/Yetenek Testi	7	04.35	8	11.76
Ölçek	12	07.45	4	05.88
Diğer	106	65.84	49	72.06
Toplam	161	100.00	68	100.00

Tablo 8 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 161 ölçme aracından 36'sının (%22.36) anket, yedisinin (%4.35) başarı - yetenek testi, 12 'sinin (%7.45) ölçek ve 106' sının (%65.84) diğer araç kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 68 ölçme aracı için, araçlardan 7'si (%10.30) anket, sekizi (%11.76) başarı - yetenek testi dördü (%5.58) ölçek ve 49'u (%72.06) diğer araçlar kategorisindedir. Bu araçlar belirtilen kategorilerin içeriğinden farklı olduğu için "diğer" kategori kapsamını altında incelenmiştir.

Anket, başarı - yetenek testi ve ölçek kategorilerine yerleştirilen araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Tablo 9' da verilmiştir.

Tablo 9. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarını belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi Geliştirme Adımları		Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Anket	Belirtilmiş	6	2
	Belirtilmemiş	30	5
	Toplam	36	7
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	1	5
	Belirtilmemiş	6	3
	Toplam	7	8
Ölçek	Belirtilmiş	12	4
	Belirtilmemiş	-	-
	Toplam	12	4

Tablo 9 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 36 anketin altısı, yedi başarı - yetenek testinin biri ve 12 ölçeğin tamamını geliştirme adımlarının belirtildiği, doktora düzeyinde ise geliştirilen yedi anketin ikisi, sekiz başarı/yetenek testinin beşinde ve dört ölçeğin tamamının geliştirme adımlarının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki lisansüstü düzeyde de geliştirme adımlarının çoğunluğunun belirtilmemiş olması dikkat çekmektedir.

Geliştirme adımları belirtilen araçlar için geliştirme adımlarının tam olup olmadığına ilişkin dağılım Tablo 10 'da verilmiştir.

Tablo 10. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi Geliştirme Adımları		Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Anket	Tam	1	-
	Eksik	5	2
	Toplam	6	2
Başarı/Yetenek Testi	Tam	-	-
	Eksik	1	5
	Toplam	1	5
Ölçek	Tam	3	1
	Eksik	9	3
	Toplam	12	4

Tablo 10 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde geliştirme adımları belirtilen 12 ölçeğin üçünde geliştirme adımlarının tam olduğu; doktora düzeyinde ise geliştirme adımları belirtilen sadece bir ölçek için geliştirme adımlarının tam olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde anketlerin altısında, ölçeklerin dokuzunda ve bir başarı - yetenek testinde geliştirme adımlarının tam olarak verilmediği belirlenmiştir. Doktora tezlerinde ise geliştirme adımları belirtilmiş olan anketlerin ikisi, başarı - yetenek testlerinin beşi ve ölçeklerin üçünün geliştirme adımlarının eksik verildiği belirlenmiştir. Buna göre, her iki lisansüstü düzeyde de tüm araç kategorileri için geliştirme adımlarında eksik bilgi verilmesi sıklıkla karşılaşılan bir durum olurken, geliştirme adımlarının tam olmayan araçların ise her iki düzeyde de başarı - yetenek testleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde iki ve doktora düzeyinde beş ankette eksik olan adımlara ilişkin dağılım Tablo 11' de verilmiştir.

Tablo 11. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde eksik adımlara ilişkin dağılımı

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans f	Doktora f
Alanyazın taraması	-	-
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi	-	-
Madde havuzu oluşturulması	4	1
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması	2	-
Uygulama	5	-
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	5	-
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	4	-
Geri dönüş oranının belirtilmesi	5	1
İzleme yapılıp yapılmadığının belirtilmesi	5	1

Tablo 11 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde kullanılan bir ankette en çok “geri dönüş oranının belirtilmesi”, “Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi” ve “izleme yapılıp yapılmadığının belirtilmesi” adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte “ madde havuzu oluşturulması” ve “ ölçme

aracının nihai biçimine karar verilmesi” adımlarından da eksikliğin fazla olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise geliştirme adımlarında eksiklik olan anketlerin "madde havuzu oluşturulması", “geri dönüş oranının belirtilmesi”, “izleme yapılıp yapılmadığının belirtilmesi” adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir.

Geliştirme adımlarında eksiklik olan başarı - yetenek testleri için eksik olan adımlara ilişkin dağılım Tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 12. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen başarı - yetenek testlerinde eksik adımlara ilişkin dağılımı

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans f	Doktora f
Alanyazın taraması	1	-
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi	1	-
Belirtke tablosunun oluşturulması	1	4
Madde havuzu oluşturulması	1	2
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması	1	-
Uygulama	1	1
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlenmelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	-	-
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	-	-

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve geliştirme adımlarında yüksek lisans düzeyinde belirlenen bir çalışmada başarı - yetenek testinin “belirtke tablosunun oluşturulması”, “madde havuzu oluşturulması”, “uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması” ve “uygulama” adımlarının eksiklik olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde beş başarı - yetenek testinin dördünde, “belirtke tablosunun oluşturulması”nın en sık eksikliğin gözlemlendiği, ikisinde “madde havuzunun oluşturulması” adımının ve birinde de “uygulama” geliştirme adımı olduğu belirlenmiştir.

Geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen ölçekler için eksik olan adımlar incelenmiş ve dağılım Tablo 13’ te verilmiştir.

Tablo 13. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde eksik adımlara ilişkin dağılımı

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans f	Doktora f
Alanyazın taraması	-	-
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi	-	-
Kompozisyon çalışması	7	3
İçerik çözümlemesi	7	3
Madde havuzu oluşturulması	2	3
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması	1	3
Uygulama	2	-
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlmelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	-	3
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	-	3

Tablo 13 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde yedi ölçegin tamamında "kompozisyon çalışması" ve "içerik çözümlemesine" adımlarının eksik olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, araçların ikisinde "madde havuzu oluşturulması" ve "uygulama" adımları; çalışmanın bir diğerinde ise "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması" eksikliğin gözlendiği geliştirme adımları olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise üç ölçegin tamamında "kompozisyon çalışması", "içerik çözümlemesine", "madde havuzu oluşturulması", "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlmelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi" ve "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi" adımlarının eksik olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları, bu araçlardan elde edilen ölçme sonuçlarının geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının sunulması durumuna göre incelenmiştir. Başarı - yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları için hangi tür geçerlik kanıtlarının sunulduğu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 14' te verilmiştir.

Tablo 14. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Geçerlik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Belirtilmiş	1	2
	Belirtilmemiş	35	0
	Toplam	36	2
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	-	4
	Belirtilmemiş	7	4
	Toplam	7	8
Ölçek	Belirtilmiş	11	2
	Belirtilmemiş	1	2
	Toplam	12	4

Tablo 14 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerin büyük çoğunluğunda ve başarı - yetenek testlerinin tamamında geçerlik kanıtları sunulmazken, ölçeklerin büyük çoğunluğunun geçerlik kanıtları sunulmuştur. Doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından geliştirilen iki anketin tamamının, sekiz başarı - yetenek testinin dördünün, dört ölçeğin ikisinin geçerlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Her iki düzeyde de anketlere ilişkin geçerlik kanıtlarının belirtilmediği görölmüştür.

Geçerlik kanıtlarının belirtildiği, doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen dört başarı/yetenek testi için kullanılan geçerlik kestirme yöntemleri incelenmiş ve bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için geçerliğin kestirilmesinde sadece yapı geçerliğine başvurulması dikkat çekmiştir. Bununla birlikte doktora düzeyinde dört başarı - yetenek testinin hepsinde açımlayıcı faktör analizi kullanıldığı, bunun yanı sıra sadece bir başarı - yetenek testinde açımlayıcı faktör analizi ve doğrulamayıcı faktör analizi şeklinde iki faktör analizi türüne yer verildiği gözlemlenmiştir.

Geçerlik kanıtlarının belirtildiği araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekler için geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Tablo 15' te sunulmuştur.

Tablo 15. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılımı

Geçerlik Yöntemleri	Kestirme	Yüksek Lisans f	Doktora f
Kapsam Geçerliği	Belirtilmiş	9	1
	Belirtilmemiş	3	-
	Toplam	12	1
Yapı Geçerliği	Belirtilmiş	7	1
	Belirtilmemiş	4	-
	Toplam	11	1
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirtilmiş	1	-
	Belirtilmemiş	10	1
	Toplam	11	1

Tablo 15 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde ölçek için çoğunlukla kullanılan geçerlik belirleme yöntemi yapı ve kapsam geçerliği olduğu görölmektedir. Doktora düzeyinde ise bir ölçek için kapsam ve yapı geçerliği kanıtları sunulmuştur. Her iki düzeyde de kapsam geçerliği için uzman görüşü ve yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizinden sıklıkla yararlanılmıştır.

Psikometrik nitelikleri saptamada kullanılan bir diğer yöntem ise güvenilirliktir. Güvenirlik kanıtları; anket, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ilk inceleme güvenilirlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen anket, başarı - yetenek testi ve ölçek için güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Tablo 16' da verilmiştir.

Tablo 16. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında güvenirlilik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Güvenirlilik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	-	4
	Belirtilmemiş	7	4
	Toplam	7	8
Ölçek	Belirtilmiş	10	1
	Belirtilmemiş	2	3
	Toplam	12	4

Tablo 16 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 12 ölçeğin 10' nu için güvenirlilik kanıtının belirtildiği geri kalan iki ölçeğin ve yedi başarı - yetenek testinin yedisinin de güvenirlilik kanıtının belirtilmediği görölmektedir. Doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından geliştirilen sekiz başarı - yetenek testinin dördünün, dört ölçeğin biri için güvenirlilik kanıtının belirtildiği görölmektedir. İlgili kategoride yer alan araçlar için hangi tür güvenirlilik kanıtlarının sunulduğu incelenmiştir.

Güvenirlilik kanıtlarının belirtildiği, doktora düzeyinde başarı - yetenek testi için kullanılan güvenirlilik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Tablo 17' de verilmiştir.

Tablo 17. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilmiş başarı - yetenek testlerinin güvenirlilik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliliğin tür ve düzeyine göre dağılımı

Güvenirlilik Kestirme Yöntemi	Doktora f	
Alfa güvenirliliği	Kestirilmemiş	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
	Toplam	4
Test tekrar test güvenirliliği	Kestirilmemiş	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
	Toplam	4
KR- 20 güvenirliliği	Türü uygun ve düzeyi yüksek	4
	Toplam	4

Güvenirlilik kanıtlarının belirtildiği, doktora düzeyinde dört başarı - yetenek testi için kullanılan güvenirlilik kestirme yöntemleri incelendiğinde, güvenirliliğin kestirilmesinde Cronbach Alfa, KR - 20 ve test tekrar test güvenirlilik türlerine başvurulduğu gözlenmiştir. Güvenirlilik kanıtlarının belirtildiği, doktora düzeyinde dört başarı - yetenek testinin dördünde KR - 20 güvenirliliğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra bu dört testten birinin güvenirliliğini sağlamak için Cronbach Alfa, KR - 20 ve test tekrar test güvenirlilik türlerini kullanıldığı belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde ise başarı - yetenek testlerinden herhangi birinin güvenirlilik kanıtlarının belirtilmediği saptanmıştır.

Güvenirlilik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki ölçekler için kullanılan güvenirlilik kestirme yöntemlerinin incelenmesine ilişkin dağılım Tablo 18' de verilmiştir.

Tablo 18. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilmiş ölçeklerde güvenirlilik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliliğin tür ve düzeyine göre dağılımı

Güvenirlilik Yöntemi	Kestirme	Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Alfa güvenirliliği	Kestirilmemiş	1	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	10	1
	Türü uygun ve düzeyi düşük	1	-
	Toplam	12	4
Test tekrar test güvenirliliği	Kestirilmemiş	7	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	5	1
	Toplam	12	4
İki yarı güvenirliliği	Kestirilmemiş	10	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	-
	Toplam	12	4

Tablo 18' e göre, yüksek lisans düzeyinde 12 ölçek için 11' inde Cronbach Alfa, beşinde test tekrar test ve ikisinde iki yarı güvenilirliği kullanılmıştır. Doktora düzeyinde ise bir ölçek için Cronbach Alfa ve test tekrar test güvenilirliğine başvurulduğu tespit edilmiştir. Bu güvenilirlik kestirme türlerinin çoğu, kullanılan ölçme araçlarının türü için uygun olduğu ve kestirilen güvenilirlik katsayısı değerlerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Ancak yüksek lisans düzeyinde bir ölçek için kullanılan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının düzeyinin düşük olduğu görülmüştür.

3.2.1.2. Başka Araştırmacılar Tarafından Geliştirilmiş Yazılı Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular

İncelenen yüksek lisans düzeyinde 52 ve doktora düzeyinde 16 ölçme aracı, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araç kategorisinde yer almıştır. Bu araçlar, kullanım amacı, aracın tanıtılma durumu ve geçerlik - güvenilirlik kanıtlarının sunulması bağlamında incelenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme aracının kullanılma amacına ilişkin dağılım Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanılma amacına ilişkin dağılımı

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	7	2
Araştırma amaçlarına cevap vermek	45	15
Toplam	52	17

Tablo 19 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 45 ölçme aracının “ Araştırma amaçlarına cevap vermek”, yedi ölçme aracının ise “Ön çalışmalar (denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)” için kullanıldığı; doktora düzeyinde ise; 15 aracın “ Araştırma amaçlarına cevap vermek”, iki aracının ise “Ön çalışmalar (denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)” kullanıldığı belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 52 ve doktora düzeyinde 17 aracın, yukarıda açıklanan anket, başarı - yetenek testi, ve

ölçek kategorilerine göre ayrımı esnasında, belirlenen kategorilere dâhil edilemeyen araçları “diğer” kategorisi altında yer verilmiştir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kategorilere göre dağılımı Tablo 20’ de sunulmuştur.

Tablo 20. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Başarı/Yetenek Testi	15	28.85	4	23.52
Ölçek	29	55.77	3	17.65
Yazılım	-	-	3	17.65
Diğer	8	15.38	7	41.18
Toplam	52	100.00	17	100.00

Tablo 20 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 52 ölçme aracından 15’ inin (%28.85) başarı/yetenek testi, 29’unun (%55.77) ölçek ve sekiz tanesinin (%17.30) diğer araç kategorisinde yer aldığı, yazılım aracının ise hiç kullanılmadığı belirlenmiştir. Doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçlar incelendiğinde, araçlardan dördünün (%23.52) başarı/yetenek testi, üçünün (%17.65) ölçek ve yazılım aracı, yedi (%43.75) ölçme aracının yukarıda tanımlanan kategorilere yerleştirilemediği, bu nedenle "diğer" kategorisi altında ele alındığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra yüksek ve doktora düzeyinde, anket ölçme aracının hiç kullanılmadığı gözlenmektedir. Buna göre, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarından en sık kullanılan aracın ölçek, doktora düzeyinde ise başarı/yetenek testi olduğu tespit edilmiştir.

Anket, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorilerine yerleştirilen başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yazılı veri toplama araçlarının tanıtılma durumu incelenmiştir. Bu tür bir aracın tanıtımında sunulması gereken bilgiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir (Tavşancıl vd. 2010):

- 1) Aracın kim tarafından geliştirildiği
- 2) Aracın ne zaman geliştirildiği
- 3) Aracın hangi hedef grup için geliştirildiği
- 4) Aracın hangi amaçla geliştirildiği
- 5) Araçta yer alan soru sayısı
- 6) Aracın yapısı (dereceli, kategorik puanlanan vb. yapılardan oluşması)
- 7) Aracın puanlanma şekli

"Başarı - yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine yerleştirilen başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının tanıtılma durumu incelenmiş ve dağılım Tablo 21' de verilmiştir.

Tablo 21. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Tanıtılma Durumu	Yüksek Lisans f	Doktora f
Başarı/Yetenek Testi	Tanıtılmış	3	1
	Eksik Tanıtılmış	10	2
	Tanıtılmamış	2	1
	Toplam	15	4
Ölçek	Tanıtılmış	15	1
	Eksik Tanıtılmış	12	1
	Tanıtılmamış	2	1
	Toplam	29	3

Tablo 21 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 15 başarı - yetenek testinden üçü tanıtılmış, 10' nu eksik tanıtılmış ve ikisi tanıtılmamıştır. 29 ölçekten 15' i tanıtılmış, 12' si eksik tanıtılmış ve ikisi ise tanıtılmadığı gözlenmiştir. Doktora düzeyinde ise dört başarı - yetenek testinden birinin tanıtıldığı, ikisinin eksik tanıtıldığı ve bir diğeri ise tanıtılmadığı belirlenmiştir. Üç ölçekten birinin tanıtıldığı, birinin eksik tanıtıldığı ve bir diğerrinin ise tanıtılmadığı gözlenmiştir. Ayrıca anket ve üç yazılım programının tanıtılmadığı

saptanmıştır. Üç kategori için de araç tanıtımının çoğunlukla eksik tanıtıldığı veya hiç tanıtılmadığı dikkat çekmektedir.

Başarı - yetenek testi kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımındaki eksik bilgilere ilişkin dağılım Tablo 22’ de sunulmuştur.

Tablo 22. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş başarı - yetenek testlerinin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans f	Doktora f
Kim tarafından geliştirildiği	2	-
Ne zaman geliştirildiği	2	-
Hangi hedef grup için geliştirildiği	3	-
Hangi amaçla geliştirildiği	2	-
Araçta yer alan soru sayısı	5	1
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	9	1
Aracın puanlama şekli	7	1

Tablo 22 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve başarı - yetenek testi kategorisine dahil edilen 15 aracın ikisinin ne zaman geliştirildiğine ve hangi amaçla geliştirildiğine; üç aracın hangi hedef grup için geliştirildiğine, beş aracın araçta yer alan soru sayısına, dokuz aracın yapısıyla ilgili ve yedi aracın puanlama şekline ilişkin bilgi verilmediği, buna göre; yüksek lisans düzeyindeki başarı - yetenek testlerinin tanıtımında, en sık gözlenen eksikliğin aracın yapısına (dereceli ölçek vb.) ilişkin bilginin verilmemesinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise araçta yer alan soru sayısı, aracın yapısı ve aracın puanlama şekline ilişkin bilgilerin birer başarı - yetenek testinde verilmediği saptanmıştır.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 29 ölçekten 27’si tanıtılmış, bu araçların 15’inin tanıtımında gerekli olan tüm bilgiler sunulmuştur. Bununla birlikte, doktora düzeyinde üç ölçekten biri tüm adımlarıyla tanıtılmıştır. Böylece, araç tanıtımının eksik yapıldığı yüksek lisans düzeyinde 12 ve doktora düzeyinde ise bir ölçek bulunmaktadır ve bu ölçeklerin tanıtımındaki eksikliklere ilişkin dağılım Tablo 23’te sunulmuştur.

Tablo 23. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Kim tarafından geliştirildiği	3	-
Ne zaman geliştirildiği	3	-
Hangi hedef grup için geliştirildiği	-	-
Hangi amaçla geliştirildiği	-	-
Araçta yer alan soru sayısı	2	1
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	9	1
Aracın puanlama şekli	9	1

Tablo 23'e göre, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerin tanıtımında, yüksek lisans düzeyinde üç araçta aracın kim tarafından ve ne zaman geliştirildiği, iki araçta araçta yer alan madde sayısı, dokuz araçta aracın yapısına ilişkin ve dokuz araçta aracın puanlama bilgisi kapsamında eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise ölçekte yer alan soru sayısı, aracın yapısı ve aracın puanlama bilgisi eksik adımlar olarak belirlenmiştir.

Orijinal geçerlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların kullanıldığı durumda, bu araçlara ait orijinal geçerlik kanıtlarının sunulma durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 24' te verilmiştir

Tablo 24: Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Orijinal Geçerlik Kanıtı	Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	10	1
	Belirtilmemiş	5	3
	Toplam	15	4
Ölçek	Belirtilmiş	14	2
	Belirtilmemiş	15	1
	Toplam	29	3

Tablo 24'e göre, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş anket için geçerlik kanıtı kullanılmamıştır. Başarı - yetenek kategorisindeki 10 araç için orijinal geçerlik kanıtı sunulmuştur. Başarı - yetenek testlerinde faktör analizine dayalı yapı geçerliğinin yanı sıra kapsam ve ölçüt dayanlı orijinal geçerlik kanıtlarının sunulduğu belirlenmiştir. Kapsam geçerliğinin

belirlenmesinde uzman görüşü ve ölçüt dayanaklı geçerliğin belirlenmesinde ise benzer ölçekler geçerliği/hali hazır geçerliğe başvurulduğu görülmüştür. Tablo 24' e göre, ölçek kategorisindeki 14 araç için orijinal geçerlik kanıtı sunulmuştur. Geçerlik kanıtları kullanım sıklığı yapı geçerliği, ölçüt dayanaklı geçerlik ve kapsam geçerliği olarak sıralanmıştır. Yüksek lisans düzeyinde ise beş ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtı belirtilmemiştir. Doktora düzeyindeki tezlerde başarı - yetenek kategorisinde bir teste ve iki ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtlarının çoğunluğu yapı geçerliğine dayalı olarak yapıldığı belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerde üç başarı - yetenek testi ve bir ölçek için orijinal geçerlik kanıtları sunulmamıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların kullanıldığı durumda, bu araçlara ait araştırma kapsamında geçerlik kanıtlarının sunulma durumu incelenmiş başarı - yetenek testi kategorisinde yer alan araçlar için araştırma kapsamında elde edilen herhangi bir geçerlik kanıtının sunulmadığı; sadece yüksek lisans düzeyinde iki ölçek için araştırma kapsamında elde edilen geçerlik kanıtlarının sunulduğu belirlenmiştir. Bu iki ölçek için yapı geçerliği kanıtlarının verildiği belirlenmiştir.

Orijinal güvenilirlik kanıtları. Başkası tarafından geliştirilmiş bir aracın kullanıldığı tezlerde, orijinal güvenilirlik kanıtlarının sunulma durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Orijinal Güvenirlik Kanıtı	Yüksek Lisans	Doktora
		F	f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	10	2
	Belirtilmemiş	5	2
	Toplam	15	4
Ölçek	Belirtilmiş	22	2
	Belirtilmemiş	7	1
	Toplam	29	3

Tablo 25'e göre, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 15 başarı - yetenek testinin 10'unu ve 29 ölçek aracının 22'sinin orijinal güvenilirlik kanıtı sunulmuş; beş başarı - yetenek testi ve yedi ölçeğin orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilmediği gözlenmiştir. Doktora

tezlerinde ise dört başarı/yetenek testinin ikisi ve üç ölçeğin ikisi için orijinal güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu, iki başarı - yetenek testi ve bir ölçeğin orijinal güvenilirlik kanıtlarının sunulmadığı gözlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyindeki başarı - yetenek testlerinin tamamında orijinal güvenilirlik kanıtı olarak Cronbach Alfa katsayısı sunulduğu, araçların sekizinde test tekrar test güvenirliliği, ikisinde ise iki yarı ve puanlayıcılar arası güvenirliliğine dayalı olarak orijinal güvenilirlik kanıtının sunulduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde, başka araştırmacılar tarafından elde edilmiş bu orijinal güvenilirlik kanıtlarının kestirilmesinde kullanılan Cronbach Alfa, test tekrar test ve iki yarı yöntemlerinin türünün başarı - yetenek testleri için uygun olduğu ve aynı zamanda bu yöntemler kapsamında sunulan güvenilirlik katsayılarının da düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde 10 aracın ikisi için puanlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır.

Kullanılan ölçekler incelendiğinde 22 ölçeğin tamamında orijinal güvenilirlik kanıtı olarak Cronbach Alfa katsayısı, yedisinde test tekrar test güvenirliliğine, ikisini de iki yarı güvenirliliği kanıtları verilmiştir. Bu araçlara ilişkin sunulan Cronbach Alfa, test tekrar test ve iki yarı yöntemlerinin türünün ölçek için uygun ve düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak iki araçta kullanılan alfa güvenirliliği katsayısının düşük olduğu görülmüştür.

Doktora düzeyinde ise bir başarı/yetenek testinin orijinal güvenilirlik kanıtının da test tekrar test güvenirliliğine dayalı olarak sunulduğu bu orijinal güvenilirlik kanıtının elde edilmesinde kullanılan güvenilirlik kestirme yönteminin türünün uygun ve düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. İki ölçeğe ilişkin sunulan orijinal güvenilirlik kanıtları incelendiğinde, iki ölçekten birinin Cronbach Alfa, test tekrar test ve iki yarı güvenirliliğine, ikisinin orijinal güvenilirlik kanıtının ise KR - 20 güvenirliliğine dayandığı saptanmıştır. KR - 20 güvenilirlik katsayısı ölçek için yapı olarak uygun olmayan sadece testler için tür olarak uygun olan bir iç tutarlılık yöntemidir.

Araştırma kapsamında belirlenen güvenilirlik kanıtları Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, yüksek lisans düzeyinde sadece yedi ölçek için araştırma kapsamında elde edilen güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu belirlenmiştir.

Bu araçlara bakıldığında yedi ölçek için alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmış; beş araç için hesaplanan katsayı yüksek iken iki ölçek için hesaplanan katsayı düşük olmuştur. Yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş güvenilirlik kanıtları belirtilen ölçeklerin büyük çoğunluğunun güvenilirlik kestirme yönteminin uygun ve düzeyinin yüksek olduğu kestirilmiştir. Doktora düzeyinde ise başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçlar için ilgili araştırmalar kapsamında güvenilirlik kanıtlarının sunulmadığı dikkat çekmektedir.

3.2.1.3. Başka Araştırmacılar Tarafından Uyarlanmış Yazılı Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular

. Yüksek lisans tezlerinde 59 ve doktora tezlerinde ise 30 araç başkası tarafından uyarlanmış veri toplama aracı kategorisinde yer almıştır.

Lisansüstü düzeydeki tezlerde yer alan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 89 ölçme aracı, kullanım amacı açısından da incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarının kullanılma amacına ilişkin dağılımı

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	4	21
Araştırma amaçlarına cevap vermek	55	9
Toplam	59	30

Tablo 26 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 59 ölçme aracından 55’i araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı ve dört aracın ise denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb. amaçlara hizmet etmek üzere ön çalışmalar kapsamında kullanıldığı belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise; 30 aracın 21’i denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb. amaçlara hizmet etmek üzere ön çalışmalar kapsamında kullanıldığı dokuzu ise araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar "anket", "başarı - yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine göre ayrılmış ve buna ilişkin dağılım Tablo 27' de verilmiştir.

Tablo 27. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	Yüksek Lisans f	Doktora f
Başarı/Yetenek Testi	8	2
Ölçek	36	24
Diğer	13	4
Toplam	59	30

Tablo 27 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarından; sekizi başarı - yetenek testi, 36'sı ölçek ve 13' ünün de diğer kategorisinde yer aldığı gözlenmektedir. Doktora düzeyinde ise araçlardan ikisinin başarı - yetenek testi, 24'ünün ölçek ve dördünün diğer kategorisine dahil olduğu görülmektedir. Her iki düzey için "diğer" kategorisine dâhil edilen uyarlanmış ölçme araçları; envanter, kontrol listeleri, değerlendirme, ve gözlem formlarıdır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında anket kategorisinde yer alan araç bulunmamaktadır. Buna göre, yüksek lisans ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarından en fazla kullanılan aracın ölçek olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları üzerinde yapılan diğer bir inceleme ise bu araçların tanıtımının yapıp yapılmamasına, aracın tanıtımının yapıldığı durumlarda ise gerçekleştirilen tanıtımın tam olup olmamasına ilişkindir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtımında aşağıdaki durumlar dikkate alınmıştır (Tavşancıl vd. 2010).

- 1) Kim tarafından uyarlandığı
- 2) Ne zaman uyarlandığı
- 3) Hangi hedef grup için uyarlandığı
- 4) Hangi amaçla uyarlandığı

- 5) Araçta yer alan soru sayısı
- 6) Aracın yapısı
- 7) Puanlama şekli

Başarı - yetenek testi ve ölçek kategorilerine yerleştirilen başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılım Tablo 28’te verilmiştir.

Tablo 28. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Tanıtılma Durumu	Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Başarı/Yetenek Testi	Tanıtılmış	3	1
	Eksik Tanıtılmış	4	1
	Tanıtılmamış	1	-
	Toplam	8	2
Ölçek	Tanıtılmış	27	20
	Eksik Tanıtılmış	9	3
	Tanıtılmamış	-	1
	Toplam	36	24

Tablo 28 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde sekiz başarı - yetenek testinin yedisi, 36 ölçeğin tamamının geliştirme adımlarının belirtilmiş olduğu, diğer taraftan, 8 başarı - yetenek testinin dördü, 36 ölçeğin dokuzunun tanıtımının eksik olduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyinde ise iki başarı - yetenek testi ve 23 ölçeğin tanıtıldığı ancak iki başarı - yetenek testinden birinin ve 24 ölçekten üçünün sunulan tanıtım bilgilerinde eksiklik bulunduğu belirlenmiştir.

Uyarlama adımlarında eksiklik olan başarı - yetenek testleri için eksik olan adımlara ilişkin dağılım Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış başarı – yetenek testlerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Kim tarafından uyarlandığı	-	-
Ne zaman uyarlandığı	-	-
Hangi hedef grup için uyarlandığı	1	-
Hangi amaçla uyarlandığı	1	-
Araçta yer alan soru sayısı	2	-
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	3	1
Aracın puanlama şekli	2	-

Tablo 29 incelendiğinde başkası tarafından uyarlanmış ve uyarlama adımlarında testlerinin yüksek lisans düzeyinde belirlenen bir çalışmada başarı - yetenek testinin “hangi hedef grup için uyarlandığı”, “hangi amaçla uyarlandığı”, “araçta yer alan soru sayısına”, “aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)” ve “aracın puanlama şekli” adımlarının eksiklik olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde iki başarı - yetenek testinin birinde sadece “aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)” uyarlama adımının eksik olduğu belirlenmiştir.

Uyarlama adımlarında eksiklik olduğu belirlenen ölçekler için eksik olan adımlar incelenmiş ve dağılım Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılımı

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Kim tarafından uyarlandığı	4	1
Ne zaman uyarlandığı	4	1
Hangi hedef grup için uyarlandığı	-	-
Hangi amaçla uyarlandığı	-	-
Araçta yer alan soru sayısı	1	2
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	3	3
Aracın puanlama şekli	4	2

Tablo 30 incelendiğinde, başkası tarafından uyarlanan ve uyarlama adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 36 ölçeğin dördünde "kim tarafından uyarlandığı", “ne zaman uyarlandığı” ve “aracın puanlama şekli”

adımlarında eksikliğin fazla olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, araçların üçünde “aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)” ve birinde ise “araçta yer alan soru sayısı” uyarılma adımlarının eksikliği gözlenmiştir. Doktora düzeyinde ise 24 ölçeğin üçünde “aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)” ikisinde; "kim tarafından uyarıldığı", “ne zaman uyarıldığı” “araçta yer alan soru sayısı” ve “aracın puanlama şekli” adımlarının eksik olduğu tespit edilmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları, bu araçlardan elde edilen ölçme sonuçlarının geçerliğini ve güvenilirliğinin kestirmede kullanılan yöntemler açısından da ayrı ayrı incelenmiştir. Başarı - yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ilk inceleme geçerlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarını ilişkin elde edilen bulgular sırasıyla “Orijinal geçerlik kanıtları” ve "Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtları" ve “Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları” şeklindeki alt başlıklarla sunulmuştur.

Orijinal geçerlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlara ait orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılımda, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 36 ölçeğin 14'i için orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 24 ölçeğin ikisi için orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçekler için incelenen lisansüstü tezler içinde yer verilen orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31 Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılımı

Orijinal Geçerlik Kestirme Yöntemi		Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	7	2
	Belirlenmemiş	7	-
	Toplam	14	2
Yordama geçerliği	Belirlenmiş	3	-
	Belirlenmemiş	11	2
	Toplam	14	2
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	3	-
	Belirlenmemiş	11	2
	Toplam	14	2
Kapsam Geçerliği	Belirlenmiş	1	-
	Belirlenmemiş	13	2
	Toplam	14	2

Tablo 31 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde orijinal geçerlik kanıtı olarak yedi ölçek için yapı geçerliği, üç ölçek için ölçüt dayanaklı geçerlik ve yordama, bir ölçek için kapsama geçerlik kanıtları verilmiştir. Doktora düzeyinde ise iki ölçeğin orijinal geçerlik kanıtı için yapı geçerliği kullanılmıştır.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçları Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Geçerlik Kanıtı	Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	1	0
	Belirtilmemiş	7	2
	Toplam	8	2
Ölçek	Belirtilmiş	17	10
	Belirtilmemiş	19	14
	Toplam	36	24

İncelenen Tablo 32’ de yüksek lisans düzeyinde bir başarı/yetenek testi ve 17 ölçek için; doktora düzeyinde 10 ölçek için aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtının belirtildiği görülmektedir. Yüksek lisans düzeyinde başarı - yetenek testi için geçerlik belirleme yöntemi olarak kapsam ve yapı geçerliği kullanıldığı belirlenmiştir. Ölçeklerin geçerlik kanıtlarının 16’ sında yapı geçerliği ve dördünde ise ölçüt dayanlı geçerlik kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyinde dokuz ölçeğin tamamının geçerliğini kestirmede faktör analizi yapılarak yapı geçerliği diğer yandan ise bir araçta benzer ölçeklerden yararlanarak ölçüt dayanlı geçerliğin kullanıldığı belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış lisansüstü çalışmalarda incelenen araçların tamamında araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulmadığı belirlenmiştir.

Orijinal güvenilirlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları için, orijinal kültürde aracı için geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenen orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 33’ te verilmiştir.

Tablo 33. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarında orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Araç Kategorisi	Orijinal Güvenirlik Kanıtı	Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	1	0
	Belirtilmemiş	7	2
	Toplam	8	2
Ölçek	Belirtilmiş	17	6
	Belirtilmemiş	19	18
	Toplam	36	24

Tablo 33 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış, sekiz başarı - yetenek testinin biri ve 36 ölçeğin 17'si için orijinal kültürde elde edilen güvenilirlik kanıtları verilmiştir. Doktora düzeyinde ise 24 ölçeğin altısı için ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenmiş orijinal güvenilirlik kanıtları sunulduğu fakat başarı - yetenek testleri için de orijinal güvenilirlik kanıtlarının sunulmadığı belirlenmiştir.

İncelenen tezlerde, başka araştırmacı tarafından uyarlanmış araçlar için sunulan orijinal güvenilirlik kanıtları için kullanılan yöntemler incelenmiştir.

Yine başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlardan yüksek lisans düzeyinde kullanılan orijinal güvenilirliği verilmiş olan bir başarı - yetenek testinin güvenilirlik kestirme yöntemi olarak KR - 21 katsayısı hesaplanmıştır. Bu katsayıların tamamının kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise, kullanılan başarı - yetenek testlerinin orijinal güvenilirlik değerlerine rastlanılmamıştır.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirildiği belirtilen orijinal güvenilirlik katsayılarının belirtilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılım Tablo 34' te verilmiştir.

Tablo 34. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerde orijinal güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı

Orijinal Kestirme Yöntemi	Güvenirlik	Yüksek Lisans f	Doktora f
Alfa güvenilirliği	Kestirilmemiş	3	1
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	11	3
	Türü uygun ve düzeyi düşük	3	1
	Düzeyi hakkında bilgi yok	-	1
	Toplam		17
Test tekrar test güvenilirliği	Kestirilmemiş	11	6
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	6	-
	Toplam	17	6
KR- 20 güvenilirliği	Kestirilmemiş	17	5
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	-	1
	Toplam	17	6
KR – 21 güvenilirliği	Kestirilmemiş	16	6
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	-
	Toplam	17	6

Tablo 34'e göre yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve orijinal güvenirlilik kanıtlarının sunulduğu 17 ölçeğin 14' ü için Cronbah Alfa güvenirliliği kestirilmiştir. Bu katsayıların kullanılan ölçeğin yapısı için uygundur ve 11 ölçek için kestirilen değerin yüksek (0.70 ve üzerinde) ancak üç ölçek için düşük olduğu belirlenmiştir. Üç ölçek için ise ilgili katsayılar sunulmamıştır. 17 ölçeğin altısı için yüksek test tekrar test güvenirlilik kanıtı kullanılırken, sekizi için test tekrar test güvenirlilik kanıtı kullanılmadığı görülmüştür. Güvenirlilik kanıtı belirtilen bir ölçek için KR - 21 katsayısı hesaplandığı dikkat çekmiştir.

Doktora düzeyindeki tezlerde ye alan altı ölçekten beşi için Cronbach Alfa güvenirliliği kestirildiği; bunlardan üçünün ölçeğin yapısına uygun ve değerinin yüksek olduğu; birinin ölçeğin yapısına uygun ancak değerinin düşük olduğu görülmüştür. Bir ölçek için ise ilgili katsayının kestirildiği belirtilmiş ancak değerini hakkında bilgi verilmemiştir. Doktora düzeyinde bir ölçek için yine KR - 20 katsayısının hesaplandığı görülmüştür.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlilik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar için Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlilik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Tablo 35' te verilmiştir.

Tablo 35. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlilik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Güvenirlilik Kanıtı	Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	4	2
	Belirtilmemiş	4	-
	Toplam	8	2
Ölçek	Belirtilmiş	24	13
	Belirtilmemiş	12	11
	Toplam	36	24

Tablo 35 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış sekiz başarı - yetenek testinin dördü ve 36 ölçeğin 24'ü için aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlilik

kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde ise, iki başarı - yetenek testinin ikisi ve 24 ölçeğin 13'ü için güvenilirlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir.

Tablo 36. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış başarı - yetenek testlerinde Türk kültürüne uyarlanan başarı - yetenek testinin güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenilirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı

Orijinal Yöntemi	Güvenirlik Kestirme	Yüksek Lisans f	Doktora f
Alfa güvenilirliği	Kestirilmemiş	7	1
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	1
	Toplam	8	2
Test tekrar test güvenilirliği	Kestirilmemiş	8	1
	Türü uygun ve düzeyi düşük	-	1
	Toplam	8	2
İki yarı güvenilirliği	Kestirilmemiş	7	1
	Türü uygun ve düzeyi düşük	1	1
	Toplam	8	2
KR – 21 güvenilirliği	Kestirilmemiş	7	2
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	-
	Toplam	8	2
Paralel test güvenilirliği	Kestirilmemiş	8	1
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	-	1
	Toplam	8	2

Tablo 36 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başarı - yetenek testini Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenilirlik kanıtlarının Cronbach Alfa güvenilirliği, testi iki yarıya bölme ve KR - 21 olduğu görülmektedir. Başarı - yetenek testi için kullanılan güvenilirlik kanıtlarının türü uygun aynı zamanda düzeyinin yüksek olduğu kestirilmiştir. Doktora düzeyinde ise; bir araç için Cronbach Alfa, test tekrar test ve paralel test form güvenilirliği kullanılmış ve elde

edilen katsayıların yüksek olduğu belirlenmiştir. Bir başarı/yetenek testi için elde edilen Cronbach Alfa katsayısının düşük olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde ve doktora düzeyinde ölçekte, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenilirlik katsayılarının belirtilmesi durumuna ve kestirilen güvenirlığın tür ve düzeyine ilişkin dağılım Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 37. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan uyarlanmış ölçeklerde aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından güvenilirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirlığın tür ve düzeyine göre dağılım

Güvenirlilik Yöntemi	Kestirme	Yüksek Lisans f	Doktora f
Alfa güvenirligi	Kestirilmemiş	12	12
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	22	11
	Türü uygun ve düzeyi düşük	2	1
	Toplam	36	24
Test tekrar test güvenirligi	Kestirilmemiş	25	21
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	11	2
	Türü uygun ve düzeyi düşük	0	1
	Toplam	36	24
KR- 20 güvenirligi	Kestirilmemiş	34	24
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	0
	Toplam	36	24
	İki yarı güvenirligi	Kestirilmemiş	26
Türü uygun ve düzeyi yüksek		10	1
Türü uygun ve düzeyi düşük		0	1
Toplam		36	24
Paralel Test güvenirligi	Kestirilmemiş	34	23
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	1
	Toplam	36	24

Tablo 37 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 36 ölçeğin 24'ünde Cronbach Alfa, 11'inde test tekrar test, 10'unda iki yarı ve ikisinde KR - 20 ve paralel test güvenilirliği kullanılmıştır. Doktora düzeyinde ise 24 ölçeğin 12'sinde Cronbach Alfa, üçünde test tekrar test, ikisinde yarı güvenilirliği ve birinde paralel test güvenilirliği kullanılmıştır. Bu ölçeklerden yüksek lisans düzeyinde iki ve doktora düzeyinde bir aracın Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ve yine doktora düzeyinde test tekrar test ve iki yarı güvenilirliğinde birer ölçeğin güvenilirlik katsayısının düşük olduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde güvenilirlik kanıtı olarak kullanılan KR - 20 katsayısı ölçek için yapısal olarak uygun değildir. Her iki düzeyde kullanılan ölçeklerin büyük çoğunluğunun aracın yapısına uygun ve yüksek güvenilirlik kanıtlara sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen güvenilirlik kanıtları. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar için araştırma kapsamında belirlenen güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumu incelenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde 36 ölçekten sekizinin güvenilirlik kanıtının belirtildiği ve bunların tamamında düzeyi yüksek Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı elde edildiği tespit edilmiştir. Doktora düzeyinde ise güvenilirlik kanıtı belirtilen sadece bir ölçek olduğu ve bu ölçek için düzeyi yüksek Cronbach Alfa güvenilirliği kullanıldığı saptanmıştır.

3.3. GÖRÜŞME TEKNİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bilimsel araştırmalarda yazılı veri toplama tekniğinin yanı sıra kullanılan diğer bir veri toplama tekniği de görüşmedir. Görüşme tekniğinde veriler, sözlü iletişim yolu ile toplanmaktadır. Bu çalışmada yüksek lisans tezlerinin 49 'unda 62; doktora tezlerinin ise 15' inde 54 görüşme yapıldığı belirlenmiştir. Bir tez içerisinde birden fazla görüşme tekniğinin kullanılmış olduğu durumlar göz önünde bulundurularak, bu bölümdeki tüm bulgular yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan toplam 62 ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan toplam 54 görüşme tekniği üzerinden sunulmuştur. Lisansüstü tezlerde kullanılan görüşme tekniklerinin kullanım amacına göre dağılımı Tablo 38' de yer almaktadır.

Tablo 38. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme tekniklerinin kullanım amacına ilişkin dağılımı

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	5	-
Araştırma amaçlarına cevap vermek	50	50
Geçerliği ve güvenilirlik çalışmaları	7	4
Toplam	62	54

Tablo 38 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 50 görüşmenin araştırma amaçlarına cevap vermek, yedisinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ve beş görüşmenin ise ön çalışmalar (denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.) amacıyla yapıldığı görülmektedir. Doktora düzeyinde ise 50 görüşmenin “araştırma amaçlarına cevap vermek”, dördünün geçerlik - güvenilirliği sağlamak amacıyla kullanıldığı gözlenmiştir. Bu durum, her iki düzey için de tezlerde görüşme tekniğinin öncelikli kullanım amacının araştırma amaçlarına cevap vermek olduğunu göstermektedir.

Veri toplama tekniği olarak görüşmenin kullanıldığı tezlerde, görüşme türünün belirtilme durumu incelenmiş, buna ilişkin dağılım Tablo 39’ da sunulmuştur.

Tablo 39. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme türlerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Belirtilmiş	56	54
Belirtilmemiş	6	-
Toplam	62	54

Tablo 39 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 56 görüşme için görüşme türünün belirtildiği ve 6 görüşme için ise görüşme türüne ilişkin herhangi bir bilgi verilmediği görülmektedir. Doktora düzeyinde ise yapılan tüm görüşmeler için görüşme türü belirtilmiştir.

Görüşme türünün belirtildiği durumda hangi görüşme türlerinin kullanıldığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 40’ da sunulmuştur.

Tablo 40. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme türlerine ilişkin dağılımı

Görüşme Türü	Yüksek Lisans f	Doktora f
Yarı yapılandırılmış	53	47
Yapılandırılmış	6	7
Odak grubu	3	-

Tablo 40 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde en sık kullanılan görüşme türünün 53 görüşmede kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme, altısının yapılandırılmış görüşme, üçünün de odak grup görüşme olarak sıralandığı görülmektedir. Doktora düzeyinde de en sık kullanılan görüşme türünün 47 görüşmede kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme olduğu; yedisinin de yapılandırılmış görüşme yoluyla yapıldığı belirlenmiştir.

Görüşme kayıtlarının tutulma şekline ilişkin inceleme doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 41’de sunulmuştur.

Tablo 41. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılımı

Görüşme Kayıtlarının Tutulma Şekli	Yüksek Lisans f	Doktora f
Form	58	51
Ses Kaydı	1	-
Belirtilmemiş	3	3

Tablo 41’e göre yüksek lisans düzeyinde 58 görüşme formu ve bir ses kaydı kullanıldığı fakat yapılan üç görüşme için görüşme kayıtlarının nasıl tutulduğuna ilişkin bilgi verilmemiştir. Doktora düzeyinde ise 51 görüşme için form kullanıldığı fakat üç görüşme için görüşme kayıtlarının nasıl tutulduğuna ilişkin herhangi bir bilginin bulunmadığı belirlenmiştir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde kullanılan görüşme araçlarında en sık başvuru yapılan görüşme kaydı tutma şeklinin form olduğu belirlenmiştir.

Görüşme formu geliştirme adımları (Tekindal, 2014):

- 1) Görüşme formunun oluşturulması
- 2) Uzman görüşüne başvurulması ve uzman özelliklerinin açıklanması
- 3) Deneme yapılması
- 4) Formda düzenlemelere gidilip formun asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi

Görüşme formu için ilgili adımların belirtilme durumuna ilişkin dağılım Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme formlarında geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	38	65.52	33	64.71
Belirtilmemiş	20	34.48	18	35.29
Toplam	58	100.00	51	100.00

Tablo 42 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde yapılan görüşmelerin 38’inde (%65.52) görüşme formunun geliştirme adımlarının belirtildiği ancak 20’inde (%34.48) görüşme formunun geliştirme adımlarının belirtilmediği gözlemlenmiştir. Doktora düzeyinde ise 33 (%64.71) görüşme formunun geliştirme adımlarının belirtildiği ancak 18 (%35.29) görüşme formunun adımlarının belirtilmediği görülmüştür.

Görüşme formu için ilgili geliştirme adımlarının belirtildiği görüşmeler için bu adımların tam olup olmadığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme formlarında geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılımı

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora
	f	%	f
Tam	26	68.42	24
Eksik	12	31.58	9
Toplam	38	100.00	33

Tablo 43 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyi için yapılan görüşmelerin 26’sında (%68.42) görüşme formunun geliştirme adımları tam, 12’sinde (%31.58) eksik olduğu; doktora düzeyi için 24 görüşme formunun geliştirme adımları tam ve dokuzunda için eksik olduğu görülmektedir.

Görüşme formunun geliştirme adımlarının eksik olduğu görüşmeler için hangi adımlarının eksik olduğu incelenmiş, buna ilişkin dağılım Tablo 44' te sunulmuştur.

Tablo 44. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan görüşme formlarında eksik geliştirme adımlarına ilişkin dağılımı

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans f	Doktora f
Uzman görüşüne Başvurulması ve uzman özelliklerinin açıklanması	1	-
Deneme yapılması	11	9
Formda düzenleme yapılması ve asıl uygulamaya	2	-

Tablo 44 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde görüşme formu geliştirme adımlarına ilişkin, uzman görüşüne başvurulması ve uzman özelliklerinin açıklanması adımı bir, deneme yapılması yüksek lisans düzeyinde 11 ve formda düzenleme yapılması ve asıl uygulamaya ilişkin iki adımda eksiklik mevcuttur. Doktora düzeyinde ise dokuz görüşme formunda “deneme yapılması” adımının eksik olduğu tespit edilmiştir.

Görüşme kayıtlarının form yolu ile tutulduğu yüksek lisans düzeyinde 58 görüşme formu için dört araçta uzman görüşüne başvurularak kapsam geçerliği yapıldığı saptanmıştır. Doktora düzeyinde ise, 51 görüşme için üç araçta görüşme formunun geçerliğinin belirtildiği bunlardan; bir aracın kapsam, diğer aracın yapı ve bir diğer aracın ise hem kapsam hem de uyum geçerliğine bakıldığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda; uzman görüşüne başvurularak kapsam geçerliği, faktör analiziyle yapı geçerliği ve uyum geçerliğine başvurularak görüşme formlarının geçerlik kestirimi yapıldığı gözlenmiştir.

3.4. GÖZLEM TEKNİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

İncelenen tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerden biri de gözlem’ dir. İncelenen yüksek lisans tezlerinin 61’ inde 224 gözlem; doktora tezlerinin 26’ sında 98 gözlem yapılmıştır.

Lisansüstü tezlerde kullanılan gözlem tekniklerinin kullanım amacına göre dağılımı Tablo 45’te yer almaktadır.

Tablo 45. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem tekniklerinin kullanılma amacına ilişkin dağılımı

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	26	11.60	21	21.43
Araştırma amaçlarına cevap vermek	107	47.77	42	42.86
Güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları	91	40.63	35	35.71
Toplam	224	100.00	98	100.00

Tablo 45 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde gözlemlerin 26’sı (%11.60) “ön çalışmalar (denek seçimi ve madde havuzu oluşturma vb.)”, 107’si (%47.77) “araştırma amaçlarına cevap vermek” ve 91’i (%40.63) “güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları” kapsamında yapılmıştır. Doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan gözlem tekniğinin 21’i (%21.43) “ön çalışmalar (denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)”, 42’si (%42.86) araştırma amaçlarına cevap vermek ve 35’i (%35.71) güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir.

İncelenen lisansüstü tezlerde, gözlem türünün belirtilme durumu ele alınmış ve her iki düzeyde de kullanılan gözlemin türünün belirtilmediği saptanmıştır.

Gözlem sadece araştırmacı tarafından yapılabileceği gibi, gözlem yapmak üzere dışarıdan gözlemcilerin kullanılması da mümkündür. Gözlemin kim tarafından ve nasıl yapıldığına, bununla birlikte dışarıdan bir gözlem kullanıldığı durumlarda, gözlemcilerin eğitimi konusunda bilgilere yer verilmesi beklenir. İncelenen tezlerde gözlemin kimin tarafından yapıldığına ilişkin incelemiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 46’da sunulmuştur.

Tablo 46. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin dağılım

Gözlemci	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Araştırmacı gözlemi sadece kendisi yapmış	149	66.52	67	68.37
Dışardan eğitilmiş gözlemci kullanılmış	53	23.66	19	19.39
Gözlemin kim tarafından yapıldığı açık değil	22	09.82	12	12.24
Toplam	224	100.00	98	100.00

Tablo 46 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 149 (% 66.52) gözlem araştırmacının kendisi tarafından yapılmış, 53 (% 23.66) gözlem için dışardan eğitilmiş gözlemci kullanılmış ve 22 (% 09.82) gözlem için ise gözlemin kim tarafından yapıldığı açık olmadığı belirlenmiştir. Doktora düzeyinde 67 (% 68.37) gözlem, araştırmacının kendisi tarafından yapılmış, 19 (%19.39) gözlem için dışardan gözlemci kullanılmış ve 12 (%12.24) gözlem için ise gözlemin kim tarafından yapıldığının açıkça belirtilmemiş olduğu belirlenmiştir.

Lisansüstü tezler gözlem kayıtlarının tutulma şekline göre de incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 47’ de sunulmuştur.

Tablo 47. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılımı

Gözlem Kayıtlarının Tutulma Şekli	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Form	212	94.64	91	92.86
Video Kaydı	3	01.34	3	03.06
Not Alma	8	03.57	4	04.08
Ses Kaydı	1	00.45	-	-
Toplam	224	100.00	98	100.00

Tablo 47 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde gözlem kayıtlarının tutulma şekli, 212 (%94.64) gözlem için form, sekiz (%3.57) gözlem için not alma, üç (%1.34) gözlem için video ve bir (%0.45) gözlem için ses kaydı olarak sıralanmıştır.

Doktora düzeyinde ise 91 (% 92.86) gözlem için form, dört (%4.08) gözlem için not ve üç (%3.06) gözlem için video' dur.

Gözlem formunun kullanıldığı durumlarda, geliştirme adımlarının belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 48' de verilmiştir.

Tablo 48. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem formlarında geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılımı

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	4	01.89	1	01.10
Belirtilmemiş	208	98.11	90	98.90
Toplam	212	100.00	91	100.00

Tablo 48 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde dört (%1.89) gözlem için gözlem formunun geliştirme adımları belirtilirken, 208 (%98.11) gözlem için gözlem formunun adımlarının belirtilmediği görülmektedir. Doktora düzeyinde bir (%1.10) gözlem için gözlem formunun geliştirme adımları belirtilirken, 90 (% 98.90) gözlem için gözlem formunun adımlarının belirtilmediği görülmüştür. Her iki düzeyde de gözlem formlarının çoğunluğunun geliştirme adımlarının belirtilmediği dikkat çekmektedir.

Gözlem formu için geliştirme adımlarına bakıldığında (Glesne, 2015):

- 1) Gözlem formunun oluşturulması
- 2) Uzman görüşüne sunulması
- 3) Farklı zaman veya farklı gözlemcilerle deneme yapılması
- 4) Formda düzenlemeler yapıp hazır hale getirilmesi

olarak sıralanmıştır. Bu sıralama dikkate alınarak, gözlem formunun kullanıldığı lisansüstü tezlerde gözlem formu geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumu için, geliştirme adımları belirtilmiş lisansüstü düzeyindeki gözlem formunun geliştirme adımlarının tam olduğu gözlenmiştir.

Gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu gözlemler için gözlem formunun güvenilirliğinin belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Tablo 49'da sunulmuştur.

Tablo 49. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerde kullanılan gözlem formlarında güvenilirliğin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Gözlem	Formunun	Yüksek Lisans	Doktora
Güvenirliği		f	f
Belirtilmiş		8	16
Belirtilmemiş		204	75
Toplam		212	91

Tablo 49 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde sekiz gözlem formuna ilişkin güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu, 204 gözlem formuna ilişkin gözlem formunun güvenilirlik kanıtlarının belirtilmediği görülmektedir. Doktora düzeyinde 16 gözlem formuna ilişkin güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu, 75 gözlem için kullanılan gözlem formunun güvenilirliğine ilişkin herhangi bir bilgi sunulmamıştır.

Yüksek lisans düzeyindeki 212 gözlem formunda sekiz ve doktora düzeyinde 91 gözlem formunda 16 gözlem aracının güvenilirlik kanıtlarının belirtildiği gözlenmiştir. Bu doğrultuda lisansüstü çalışmalarda güvenilirliği belirtilen araçların tümünün gözlemciler arası güvenilirliğe ilişkin kanıtlarının türünün uygun ve düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, her iki düzeyde de gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu gözlem formlarına ilişkin tüm gözlem formlarının geçerliği hakkında herhangi bir bilgi verilmediği gözlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, 2015–2018 yılları arasında özel eğitim alanında tamamlanmış lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları ve bu araçların psikometrik niteliklerini ortaya koymaktır. Araştırma bulguları, incelenen her iki düzeydeki tezlerinde en sık kullanılan veri toplama yaklaşımının yazılı veri toplama araçları olduğunu göstermiştir. Yılmaz vd. (2015) yüksek lisans ve doktora tezlerinde veri toplama tekniği olarak en fazla tercih edilen teknik sırasıyla yazılı veri toplama, görüşme, belge tarama ve gözlem teknikleri olarak sıralamışlardır. Yüksek lisans tezlerinde kullanım sıklığına göre yazılı veri toplama yönteminden sonra gözlem, görüşme; doktora düzeyinde ise gözlem, görüşme veri toplama aracı olarak sıralandığı sonucuna ulaşılmıştır. Tavşancıl vd. (2012) tarafından yapılan çalışmada da eğitim bilimleri alanında tamamlanmış lisansüstü tezlerin büyük bir kısmında yazılı veri toplama tekniklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Alper ve Gülbahar (2009) da benzer şekilde yazılı veri toplama tekniklerinin (ölçek, anket vb.) kullanım sıklığının fazla olduğunu belirtmektedir. Her iki düzeyde, yazılı veri toplama tekniği kapsamında kullanılan ölçme araçlarının büyük bir kısmı, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Yılmaz vd. (2015) çalışmalarında benzer şekilde yazılı veri toplama tekniğini kendi alt başlıkları altında değerlendirildiğinde en fazla tercih edilen tekniğin araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada her iki düzey için de araştırmacılar tarafından uyarlanan herhangi bir yazılı veri toplama aracının kullanılmadığı görülmüştür.

Araştırmacı tarafından geliştirilen yazılı veri toplama araçları, kullanım amacı bakımından incelenmiş ve yüksek lisans düzeyindeki tezlerde bu araçların öncelikli olarak ön çalışmalar (katılımcı seçimi, madde havuzu oluşturma vb.) için kullanıldığı belirlenmiştir. Özellikle ön çalışmalar için geliştirilen bu araçların çoğunluğunu katılımcılar hakkında bilgi toplamayı amaçlayan kişisel bilgi formları oluşturmaktadır. Bu formlara özellikle araştırma amacına uygun bireyleri seçmek amacıyla sıklıkla başvurulduğu dikkat çekmiştir. Doktora düzeyinde ise kullanılan veri toplama araçlarının büyük çoğunluğu araştırma amaçlarına cevaplamak amacıyla geliştirildiği belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen yazılı veri toplama araçları, puanlama yapısı bakımından anket, başarı - yetenek testi ve ölçek bağlamında ele alınmıştır. Yüksek

lisans düzeyinde ilgili araçlar kullanım sıklığı bakımından sırasıyla anket, ölçek ve başarı - yetenek testi kategorisinde yer almış; doktora düzeyinde ise başarı - yetenek testi, anket ve ölçek olarak sıralanmıştır. Doğru vd. (2012) araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama araçları ölçek, anket ve testlerin olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde birçok araştırmacının ölçek veya anket kullandığı fakat gözlem ve görüşme teknikleri gibi diğer tekniklere yeterince yer verilmediği literatürdeki diğer çalışmalarda da görülmektedir (Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2015; Şama ve Özbey, 2017; Şahin vd. 2013; Yılmaz vd 2015). Bunun yanında bu kategori dışında; etkililik, verimlilik, pekiştirici belirleme formu, gözlem formları, kişisel bilgi formları, yönergeler, kontrol listeleri gibi farklı yapıda araçların kullanım sıklığının da fazla olduğu dikkat çekmiştir. Buna ek olarak, diğer kategorisinde yer alan bu araçların kim tarafından geliştirildiğine ilişkin bilginin veri toplama araçları kısmında verilmediği görülmüştür. Ayrıca tezlerin diğer bölümleri (bulgular ve ekler) incelenerek bu araçların araştırmacı tarafından geliştirildiği saptanmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen anket, başarı - yetenek testi ve ölçek kategorisinde yer alan ölçme araçlarının geliştirme adımlarının belirtilmesi durumuna ilişkin bulgulara bakılmıştır. Bu kapsamda her iki düzeydeki tezlerin yarısından fazlasında geliştirme adımlarının belirtilmediği dikkat çekmiştir. Yüksek lisans düzeyinde, ölçeklerin geliştirme adımları sıklıkla belirtilirken, anket ve başarı - yetenek testlerine ilişkin bilgilerde önemli eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Doktora tezlerinde ise başarı/yetenek testlerinin geliştirme adımları sıklıkla belirtilirken, anket ve ölçeklere ilişkin geliştirme adımlarının çoğunlukla belirtilmediği görülmüştür. Benzer bir inceleme yapan Tavşancı vd. (2010) tarafından da, yüksek lisans ve doktora düzeyinde ilgili tezlerde araştırmacılar tarafından geliştirilen anket, ölçek ve başarı - yetenek testlerinin geliştirme adımlarının raporlanmasında önemli eksiklikler olduğu vurgulanmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumu incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki anketlerin geliştirme adımlarında; *aynı ya da benzer araçların incelenmesi, madde havuzu oluşturulması, uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi, ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi, geri dönüş oranının belirtilmesi ve izleme yapılıp*

yapılmadığının belirtilmesi adımlarının eksik olduğu tespit edilmiştir. Doktora düzeyinde ise geliştirme adımlarında eksiklik olan anketlerin çoğunluğunda *madde havuzu oluşturulması, uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi, Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi, Uygulama, geri dönüş oranının belirtilmesi, izleme yapılıp yapılmadığının belirtilmesi* adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde belirlenen başarı - yetenek testinin *belirtke tablosunun oluşturulması, Madde havuzu oluşturulması, uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması* ve *uygulama* adımlarının eksik olduğu saptanmıştır. Doktora düzeyinde ise kullanılan başarı - yetenek testinde en sık gözlenen eksikliğin *belirtke tablosunun oluşturulması* adımının olduğu tespit edilmiştir. Geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde kullanılan ölçeklerin tamamında *kompozisyon çalışması ve içerik çözümlemesi* eksik bulunurken bu adımların yanı sıra *madde havuzu oluşturulması ve uygulama, uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması, ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi* adımlarının eksik olduğu saptanmıştır. Doktora düzeyinde ise geliştirme adımlarından; *kompozisyon çalışması, içerik çözümlemesine, madde havuzu oluşturulması, uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlerinin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi ve ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi* eksiklik olduğu belirlenmiştir. Bu durum ölçek geliştirme sürecinde özellikle maddelerin psikometrik niteliklerinin ortaya konmadan ölçeklerin araştırma kapsamında kullanıldığını göstermektedir. Tavşancıl vd. (2010)' nin araştırma bulguları da yapılan ölçme işlemlerinin niteliğine ilişkin yeterince bilgiye yer verilmemiş olduğu, sınırlı sayıda tezde yer verilen bilgiler doğrultusunda ise ölçme işlemlerinin yeterince nitelikli yapılmamış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Arık ve Türkmen (2009) tarafından yapılan çalışmada da bazı makalelerde kullanılan ölçekler hakkında yeterli bilgiye yer verilmediği, bu durumun yapılan araştırmaların anlaşılabilirliğini olumsuz etkileyebileceği vurgulanmıştır. .

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde kullanılan başarı - yetenek testlerinin tamamında geçerlik kanıtları sunulmazken,

ölçeklerin büyük çoğunluğunda geçerlik kanıtlarının sunulduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde ölçekler için en sık kullanılan geçerlik kanıtlarının yapı ve kapsam geçerliğine dayalı olduğu görülmüştür. Doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından geliştirilen başarı - yetenek testi ve ölçekler için geçerlik kanıtının belirtilme sıklığının düşük olduğu gözlenmiştir. İlgili başarı - yetenek testleri için her iki düzeyde kullanılan geçerlik kestirme yöntemleri incelenmiş ve bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için geçerliğin kestirilmesinde sadece yapı geçerliğine başvurulduğu görülmüştür. Bununla birlikte, doktora düzeyinde yapı geçerliğini test etmek üzere çoğunlukla AFA kullanıldığı, bunun yanı sıra sadece bir başarı - yetenek testi için açıcı ve doğrulayıcı faktör analizinin birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. Her iki düzeyde de ölçek geçerlik kanıtını sağlamak amacıyla sıklıkla uzman görüşüyle kapsam geçerliği ve AFA ile yapı geçerliği sağlanmıştır. Hinkin (1995), Tavşancıl vd. (2010) ve Tosun ve Taşkesenligil (2014) tarafından yapılan çalışmalarda da yapı geçerliği çalışmalarında AFA' nin sıklıkla tercih edildiği yönünde benzer bulgular ortaya konulmuştur.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin bulgular ele alındığında; yüksek lisans düzeyinde anket ve başarı - yetenek testlerinin tamamı için güvenilirlik kanıtlarının belirtilmediği ancak ölçeklerin ise büyük çoğunluğunun güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu görülmüştür. Yüksek lisans düzeyinde güvenilirlik kestirmede sıklıkla Cronbach Alfa katsayısı kullanılmış; hesaplanan katsayıların yüksek ve ölçeğin puan yapısına uygun olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, Mor Dirlik ve Kula Kartal, (2016) tarafından yapılan çalışmada, Cronbach Alfa katsayısının hem eğitim hem de psikoloji alanında en sık kullanılan güvenilirlik belirleme yaklaşımı olduğunu vurgulamıştır. İlgili araçlar için elde edilen diğer güvenilirlik kanıtları ise test tekrar test ve iki yarı güvenilirliğidir. Doktora düzeyinde kullanılan başarı - yetenek testlerinin yarısı için ve sadece bir ölçek için güvenilirlik kanıtının verildiği tespit edilmiştir. Başarı - yetenek testleri için en sıklıkla KR - 20 katsayısının hesaplandığı ve bu katsayıların aracın puanlama biçimine uygun ve yüksek değerlerde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Cronbach Alfa ve test tekrar test güvenilirlik katsayılarının da hesaplandığı belirlenmiştir. Tavşancıl vd. (2010) tarafından yapılan çalışma sonuçları da eğitim

bilimleri alanındaki lisansüstü tezlerde KR - 20 güvenilirlik katsayısının raporlandığını göstermiştir.

İncelenen tezlerde yer alan yazılı veri toplama araçlarının adlandırılmasıyla ilgili bazı sorunlar olduğu dikkat çekmiştir. Bu sorunlardan ilki, veri toplam araçlarının adı ile yapısı arasındaki tutarsızlıklardır. Yüksek lisans tezlerinde de kullanılan bazı araçların adlarında *anket* yazdığı ancak bu araçların gerçekte toplam puan veren ölçek olduğu görülmüştür. Örneğin; *Sesbilgisel Farkındalık Öğretim Etkinliklerinin Kullanım Sıklığı Anketi* ve *Güçler ve Güçlükler Anketi* olarak adlandırılan araçlar incelendiğinde maddelerin 5'li likert olarak derecelendirildiği ve toplam puan elde edilebilen yapıda olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Tavşancıl vd. (2010) tarafından yapılan araştırmada da özellikle anket ve ölçek kavramlarının birbirini yerine kullanımından kaynaklanan sorunlar olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yazılı veri toplama araçlarıyla ilgili dikkat çeken diğer bir sorun ise bazı tezlerde araçların adının çok genel olduğu ve anlaşılır olmadığıdır. Örneğin; *Etkililik Verilerinin Toplanması, Kurallara Uygun Davranışları Ayrımlı Pekiştirme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı* ve *Başlama Düzeyi Veri Formu*' nun, aynı şekilde *Verimlilik Veri Toplama Formu* ve *Başlama düzeyi oturumları formu*' nda olduğu gibi bazı araç adlarının çok genel olduğu ve ne ölçtüğü konusunda bilgi verilmediği tespit edilmiştir. İncelenen tezlerde ayrıca başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş veri toplama araçları da kullanılmıştır. Bu araçların kullanım amacının her iki düzey için de en sıklıkla araştırma amaçlarına cevap vermek olduğu belirlenmiştir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların yüksek lisans düzeyinde en sıklıkla ölçek; doktora düzeyinde ise başarı - yetenek testi olduğu belirlenmiştir.

İncelenen tezlerde, başka araştırmacı tarafından geliştirilmiş bir araç kullanılması durumunda ilgili aracın tanıtılma durumu (aracın yapısı, puanlama şekli vs.) incelenmiştir. Özellikle başarı - yetenek testlerinin büyük bir kısmının tanıtımında eksiklikleri olduğu görülmüştür. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş başarı - yetenek testlerinde ve ölçeklerde en sık gözlenen eksik bilginin yüksek lisans düzeyinde *aracın yapısı* ve *aracın puanlama şekli* olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise *araçta yer alan soru sayısı*, *aracın yapısı* ve *aracın puanlama şekline* ilişkin olduğu belirlenmiştir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş veri

toplama araçları için, yüksek lisans düzeyinde başarı - yetenek testinin çoğunluğunun orijinal geçerlik kanıtı belirtildiği ancak kullanılan ölçeklerin yarısından fazlasının orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilmediği görülmüştür. Başarı - yetenek testlerinde faktör analizine dayalı yapı geçerliğinin yanı sıra kapsam ve ölçüt dayanıklı orijinal geçerlik kanıtlarının sunulduğu belirlenmiştir. Ölçekler için geçerlik kanıtları kullanım sıklığı yapı geçerliği, ölçüt dayanıklı geçerlik ve kapsam geçerliği olarak sıralanmıştır. Doktora düzeyinde ise başarı - yetenek testi ve ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtları belirtilmeyen araçların olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra doktora düzeyindeki tezlerde başarı - yetenek testi ve ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtlarının çoğu yapı geçerliğine dayalı olarak yapıldığı belirlenmiştir. Ancak araştırmacıların kullanacakları veri toplama araçlarını seçerken bu araçların geçerlik kanıtlarını incelemeleri ve bunu raporlamaları beklenmektedir. Bu durum ilgili araçtan elde edilen sonuçların ne kadar amaca uygun olduğu konusunda şüpheleri beraberinde getirmektedir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş birkaç araçta dikkat çeken bir nokta ise, faktör analizi varsayımlarından yola çıkılarak aracın geçerli olduğuna ilişkin yorumların yapılmasıdır. Örneğin, kullanılan bir ölçeğin geçerlik kanıtına dair *yapı geçerliği için başvurulmuş KMO Barlett katsayısı 0.79 olarak saptanmıştır* şeklinde geçerlik kestiriminin yapılması araştırmacının geçerlik kanıtlarına ilişkin yetkin bilgiye sahip olmadığı düşüncesini oluşturmaktadır. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçlar için ayrıca araştırma kapsamında ilgili araçlardan elde edilen geçerlik kanıtlarının sunulma durumu incelenmiş başarı/yetenek testi kategorisinde yer alan araçlar için araştırma kapsamında elde edilen herhangi bir geçerlik kanıtının sunulmadığı; sadece yüksek lisans düzeyinde kullanılan ölçekler için araştırma kapsamında elde edilen yapı geçerliği kanıtlarının sunulduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise başarı - yetenek ve ölçek ölçme araçları için herhangi bir geçerlik kanıtının sunulmadığı görülmüştür. Ölçme işlemlerinde en sık gözlenen eksikliklerinden biri de ölçme araçlarının orijinal geçerlik kanıtları yanında ilgili araştırma kapsamında elde edilen psikometrik niteliklerinin sunulmamasıdır.

Yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş başarı/yetenek testi ve ölçek için çoğunlukla orijinal güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde orijinal güvenilirlik kanıtı belirtilen

başarı/yetenek testlerinin tamamında Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının raporlandığı görülmüştür. Bununla birlikte test tekrar test, iki yarı ve puanlayıcılar arası güvenilirliğe dayalı olarak orijinal güvenilirlik katsayılarının sunulduğu görülmüştür. Benzer şekilde ölçeklerin de tamamında orijinal güvenilirlik kanıtı olarak Cronbach Alfa güvenilirliği kullanıldığı bunu test tekrar test ve iki yarı güvenilirliği takip ettiği tespit edilmiştir. Bu güvenilirlik türlerine ait hesaplanan katsayıların büyük çoğunluğunun yüksek ve ölçeğin puan yapısına uygun olduğu görülmüştür. Doktora düzeyinde ise başarı - yetenek testleri ve ölçekler için orijinal güvenilirlik kanıtının belirtilme sıklığının düşük olduğu dikkat çekmiştir. Başarı - yetenek testinin orijinal güvenilirlik kanıtı olarak yapısal olarak uygun ve düzeyi yüksek test tekrar test güvenilirliği, ölçek için ise Cronbach Alfa, test tekrar test ve iki yarı güvenilirlik katsayısı kullanılırken, yapısal olarak uygun olmayan KR -20 güvenilirlik türünün de kullanıldığı belirlenmiştir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yazılı veri toplama araçları için araştırma kapsamında elde edilen güvenilirlik kanıtları incelenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki ölçekler için çoğunlukla Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplandığı; katsayıların çoğunun düzeyi yüksek iken, bazılarının düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca başarı - yetenek testine ilişkin güvenilirlik kanıtlarının belirtilmediği saptanmıştır. Doktora düzeyinde ise başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş başarı - yetenek testi ve ölçekler için ilgili araştırmalar kapsamında güvenilirlik kanıtlarının sunulmadığı dikkat çekmektedir.

İncelenen tezlerde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçların büyük çoğunluğunun araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu araçların en sıklıkla ölçek ve başarı - yetenek testi kategorisinde olduğu ve bu araçların büyük bir kısmının tanıtımında ise eksiklik olmadığı belirlenmiştir. Doğru vd. (2012) araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama araçları ölçek, anket ve testler olduğu envanter, görüşme, günlük, gözlem ve özel gereçlerin ise araştırmalarda daha az kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. İncelenen lisansüstü tezlerde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçekler için orijinal geçerlik kanıtlarının en sıklıkla yapı geçerliğine dayalı olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde kullanılan diğer geçerlik kanıtları ise kapsam, ölçüt geçerliği ve

yordama geçerliği şeklinde sıralanmıştır. Her iki düzeyde uyarlanan başarı - yetenek testlerine ilişkin orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilmediği görülmüştür.

Başkası tarafından Türkçe' ye uyarlanan lisansüstü çalışmalarda hem orijinal hem de uyarlayan kişi tarafından elde edilen geçerlik - güvenilirlik niteliklerine ilişkin bazı araçlarda belirsizlik söz konusudur. Başka bir deyişle bu araçlara yönelik hangi tür geçerlik kanıtı veya güvenilirlik katsayısı kullanıldığı, bunlarda edilen değerlerin aracın yapısına uygun olup olmadığı belirtilmediği halde *geçerliği sağlanmıştır* şeklinde geçerlik sonuçları verilmiştir. Örneğin; bir ölçek için *Türkçe sürümünün psikometrik özelliklerinin incelendiği çalışmadan elde edilen bulgular sonucu, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır*, ifadeleri kullanılırken bir diğer çalışmada da *ölçeğin özgün hali ve Türkçe formuna ilişkin çalışmalar ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir*, şeklinde geçerlik - güvenilirlik kanıtları verilmiştir. Böylece, orijinal veya uyarlayan kişi tarafından elde edilen geçerlik - güvenilirlik kanıtlarının türü ve elde edilen değerlerinin net olarak yansıtılmaması bu araçların geçerli ve güvenilir olmasından şüphe duyulmasına neden olmaktadır. Tezlerde bu tür durumlara rastlanılması araştırmayı yapan kişinin ölçme araçlarının temel psikometrik niteliklerinin belirlenmesi sürecine ilişkin yeterli teknik bilgi ve beceriye sahip olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış veri toplama araçları için, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından elde edilen geçerlik kanıtları incelenmiştir. Her iki düzeyde geçerlik kanıtlarının en sıklıkla ölçekler için verildiği görülmüştür. Yüksek lisans düzeyinde başarı - yetenek testi için geçerlik belirleme yöntemi olarak kapsam ve yapı geçerliği kullanıldığı belirlenmiştir. Her iki düzeyde ilgili ölçekler için geçerlik kanıtlarının yapı geçerliği ve ölçüt dayanıklı geçerlik ile sağlandığı tespit edilmiştir. Doktora düzeyinde başarı - yetenek testi için araştırma kapsamında elde edilen geçerlik kanıtlarının sunulmadığı görülmüştür. Ancak araştırmacıların kullanacakları veri toplama araçlarını seçerken bu araçların geçerlik kanıtlarını incelemeleri ve bunu raporlamaları beklenmektedir. Bu durum ilgili araçtan elde edilen sonuçların ne kadar amaca uygun olduğu konusunda şüpheleri beraberinde getirmektedir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış lisansüstü çalışmalarda incelenen araçların tamamında araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulmadığı görülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar için orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumu incelenmiş ve çoğunlukla ölçekler için ölçme orijinal güvenilirlik kanıtları verilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde ölçek için sıklıkla Cronbach alfa güvenirligi, sınırlı olarak ise test tekrar test güvenilirlik kanıtı kullanıldığı saptanmıştır. Bu güvenilirlik türlerinin hesaplanan katsayıları yüksek ve ölçenin puan yapısına uygun olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, ölçenin yapısına uygun olmayan KR - 21 güvenilirlik kanıtının da kullanıldığı görülmüştür. Başarı - yetenek testi için sunulan orijinal KR - 21 güvenilirlik katsayısının kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise ölçek için hesaplanan katsayısı yüksek ve yapısı uygun alfa güvenilirlik kanıtı kullanılırken, yapı olarak uygun olmayan KR - 20 güvenirligini kullanılmıştır. Başarı - yetenek testlerine ilişkin orijinal güvenilirlik kanıtlarının belirtilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Her iki düzeyde de ölçekler için sıklıkla Cronbach Alfa güvenirligi kullanıldığı gözlenmiştir. Tavşancıl vd. (2012), benzer şekilde ölçekler için güvenirlige ilişkin sunulan bilgiler incelendiğinde ise, her iki lisansüstü düzeyde de güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık kestirilen güvenilirlik katsayısının Cronbach Alfa olduğunu belirlemişlerdir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından elde edilen güvenilirlik kanıtlarının belirtilme durumu incelenmiştir. Her iki düzeyde çoğunlukla ölçekler için güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu görülmüştür. Yüksek lisans düzeyinde türü uygun ve düzeyi yüksek başarı - yetenek testi, Cronbach Alfa ve iki yarı güvenilirlik katsayılarının yanı sıra tür olarak uygun olmayan KR - 21 güvenirliginin kullanıldığı tespit edilmiştir. Doktora düzeyinde ise Cronbach Alfa, test tekrar test, testi iki yarıya bölme ve paralel testler yoluyla güvenilirlik kestiriminde bulunulmuştur. Ölçekler için yüksek lisans düzeyinde çoğunlukla düzeyi yüksek Cronbach Alfa değerleri elde edilmiş ancak bazı araçlar için düşük alfa güvenilirlik katsayılarının elde edildiği görülmüştür. Bununla birlikte, katsayısı yüksek yapısı uygun test tekrar test, iki yarı güvenirliginin yanı sıra sadece iki değerli ölçülenmiş maddeler için uygulanan KR - 20 katsayılarının verildiği belirlenmiştir. Bu nedenden dolayı KR - 20 güvenilirlik katsayısı ölçeklerin güvenirligini tespit etmede tür olarak uygun değildir. Benzer

şekilde Tavşancıl vd. (2012) tarafından yapılan çalışmada da ölçek kategorisine dahil edilen ölçme araçları için güvenilirliğin kestirilmesinde dereceli maddelerden oluşan ölçme araçları için uygun olmayan, madde yapısının iki değerli (0,1) puan vermesi durumunda kullanılabilen KR - 20 güvenilirliği ve KR - 21 güvenilirliği gibi, güvenilirlik kestirme yöntemlerine de başvurulduğunu görülmüştür. Gerek orijinal gerekse aracı uyarlayan kişi tarafından elde edilen güvenilirlik kanıtlarında, ölçekler için tür olarak uygun olmayan güvenilirlik türlerinin kullanılması, ölçeği geliştiren ya da uyarlayan araştırmacının veri toplama araçlarının psikometrik nitelikleri konusunda bilgi eksikliğine veyahut yanlış bilgiye sahip olduğu kanısını oluşturmaktadır. Doktora düzeyinde ise çoğunlukla Cronbach Alfa ile test tekrar test, iki yarı ve paralel test güvenilirliğine ilişkin kanıtların sunulduğu görülmüştür. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar için araştırma kapsamında elde edilen güvenilirlik kanıtlarıyla ilgili olarak, her iki düzey için sadece ölçekler için güvenilirlik kanıtlarının Cronbach Alfa değeri ile sunulduğu görülmüştür

İncelenen tezler için ele alınan diğer bir veri toplama yaklaşımı görüşme olmuştur. İlgili tezlerde görüşme en sıklıkla araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanılmıştır. Her iki lisansüstü düzeyde görüşme türünün çoğunlukla belirtildiği, doktora düzeyindeki tezlerin tamamında görüşme türünün belirtildiği görülmüştür. Bununla birlikte yine her iki düzeyde en sıklıkla yarı yapılandırılmış görüşmenin kullanıldığı belirlenmiştir. Görüşme kayıtları içinse en sıklıkla görüşme formları yoluyla kayıt altına alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra görüşme kayıtlarının nasıl tutulduğuna ilişkin bilginin olmadığı tezler de mevcuttur. Görüşme formunun kullanıldığı durumlarda, her iki düzey için de çoğunlukla görüşme formunun geliştirme adımlarının tam olarak belirtildiği gözlenmiştir. Görüşme formu geliştirme adımlarında her iki düzeyde çoğunlukla *deneme yapılması* adımının eksik olduğu tespit edilmiştir. Görüşme formuna ilişkin geçerlik kanıtlarının sunulma durumu incelenmiş ve formların yarısından fazlasının geçerlik kanıtlarının belirtilmediği görülmüştür. Tavşancıl vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada da, her iki düzeyde de, formların yarısından fazlasında geçerlik kanıtlarının belirtilmediği görülmüştür. Yüksek lisans düzeyinde görüşme formunun geçerlik kanıtı sadece uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliği iken doktora düzeyinde ise

uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliği, faktör analiziyle yapı geçerliği ve uyum geçerliğine ilişkin kanıtların sunulduğu belirlenmiştir.

İncelenen tezlerde veri toplama yaklaşımı olarak gözlem tekniği ele alınmıştır. Her iki düzeyde gözlemin büyük çoğunlukla araştırmanın amacına cevap vermek amacıyla ve araştırmacının kendisi tarafından yapıldığı belirlenmiştir. İncelenen tezlerde gözlemlerin büyük çoğunlukla gözlem formu yoluyla kaydedildiği bunun yanında video kayıt, not alma ve ses kaydının da kullanıldığı görülmüştür. Gözlem formunun kullanıldığı durumda, bu formun geliştirme adımlarının belirtilip belirtilmediği incelenmiştir. Her iki düzeyde de gözlem formlarının büyük kısmına ilişkin geliştirme adımlarının belirtilmediği saptanmıştır. Gözlem formu olarak kullanılan araçların kim tarafından geliştirildiğine ilişkin bilgiye yer verilmemiş, çalışmanın içeriği doğrultusunda araştırmacının kendisinin geliştirdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca her iki düzeyde de kullanılan gözlem formlarının yarısından fazlasına ilişkin güvenilirlik kanıtlarının sunulmadığı görülmüştür. Gözlem formu için çoğunlukla gözlemciler arası güvenilirlik katsayısının hesaplanmış ve bu katsayıların yüksek olduğu belirlenmiştir. Bir takım çalışmaların yöntem kısmında gözlemcinin tanıtılmadığı ancak uygulama ve gözlemciler arası güvenilirlik tespit edilirken gözlemciden yararlanıldığı görülmüştür. Gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyindeki gözlem formlarına ilişkin geçerlik kanıtı sunulmamıştır.

Veri toplama araçlarına ilişkin bilgilerin ilgili başlıklar altında bir bütün halinden verilmediği, bazı bilgilere yöntem bölümünün farklı başlıkları içerisinde ulaşıldığı bazı bilgilere ise bulgularda erişilmiştir. Bu durum, özel eğitim alanında lisansüstü yapan çalışmacıların bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri konusunda eğitim ve tez yazım teknikleri konusunda yetersiz olduklarını ortaya koymaktadır.

Öneriler

1. İncelenen lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçların bilimsel araştırmaların izlemesi gereken aşamaları takip edemediği göz önünde bulundurularak; araştırmacılara çalışmasına başlamadan önce bilimsel araştırmaların izlemesi gereken aşamalara ilişkin danışmaları tarafından nitelikli bilgi verilmesi veya araştırmacının bu bilgilere ulaşmasını sağlanmalıdır. Bunun için, ulusal ve uluslararası düzeyde kullanılan standart ölçme araçlarına yer verilmiş el kitapları ile birlikte ölçme araçlarının temin edilmesi önerilir.
2. Lisansüstü tez yazılırken bütün üniversitelerin ortak oluşturacağı standartlara dayalı bir “Tez Yazım Kılavuzu” hazırlanabilir. Buna ek olarak, tez yazım kılavuzunun yanında standartlara uygun “Tez İnceleme Formu” oluşturularak yeni yazılacak tezlerin bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerini uygunluğuna yönelik takibinin yapılmasında ya da geliştirilmiş/uyarlanmış araçların incelenmesinde katkıda bulunulabilir.
3. Psikometrik nitelikleri yeterli olmayan ölçme araçlarından bilimsel sonuç elde edilemeyecektir. Bu nedenledir ki bir ölçme aracını kendi araştırmasında kullanacak olan araştırmacılar, bu araçların geliştirme veya uyarlanma sürecini ve psikometrik niteliklerini dikkatli bir şekilde incelemeleri önerilmektedir.
4. İlgili alan yazında kullanılan veri toplama araçlarının özellikle yazılı veri toplama araçlarının araştırmanın konusuna, amacına, desenine vb. uygun olmayan veri toplama araçlarına rastladıklarını ancak araştırmalarında yansıtmadıkları gözlenmiştir. Bundan dolayı araştırmacılar, araştırması için bir veya birkaç uzman desteğinden yararlanabilir. Böylece araştırmacı üzerinde çalıştığı araştırmaların eksik ya da yanlış yönlerini belirtmesi ve buna ilişkin önerilerde bulunabilir. Bu durum, ilgili alanın gelişmesine ve araştırma yapacak olan diğer kişilerin daha dikkatli olmasına katkı sağlayacaktır.

5. Bu çalışmayla diğer eğitim bilimleri ana bilim dallarında yapılan benzer çalışmalarla karşılaştırılması yapılarak benzerliklerin, eksiklerin veya sorunların aynı ya da farklılıkları üzerine bir çalışma yapılabilir. Böylece Türkiye'deki eğitim üzerine yapılan araştırmalarda olumlu yönde gelişim ve değişimin sağlanabileceği düşünölmektedir.

6. Türkiye' de ve yurtdışında, özel eğitim alanında yayımlanan tezlerin karşılaştırılmasının yapılması alana daha fazla bilgi sağlayacağı düşünölmektedir.

7. Özel eğitim alanında sıklıkla kullanılan başlangıç, etkililik, uygunluk, verimlilik, izlenim vb. formların standardize edilebilir. Çünkü araştırmacıdan araştırmacıya değişen formlar yerine geçerliği ve güvenirliliği sağlanmış formlar kullanmak ilgili çalışmanın bilimselliğini koruyacağı düşünölmektedir.

8. Bu çalışma sadece veri toplama araçları ve onların psikometrik nitelikleriyle sınırlıdır. Gelecekte yapılacak özel eğitim alanındaki çalışmalarda bilimsel araştırmalar yönteminin her aşaması göz önünde bulundurularak daha detaylı çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Aiken, L. R. (1997). Questionnaires and inventories: Surveying opinions and assessing personality. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Arık, R. S. ve Türkmen, M. (2009). Eğitim Bilimleri Alanında Yayımlanan Bilimsel Dergilerde Yer Alan Makalelerin İncelenmesi. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Antalya
- Ataman, A. (2011). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. 9. Baskı. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Balcı, A. (2015). Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem Akademi.
- Baykul, Y. (2015). Eğitimde ve psikolojide ölçme: Klasik test teorisi ve uygulaması. Ankara: Pegem Akademi.
- Baykoç Dönmez, N. (2010). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. (Editör: Baykoç, N.). Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim (13-25). Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Benligiray, S. (2009). Türkiye’de insan kaynakları yönetimi alanında yapılan lisansüstü tezler ve bu tezlerde incelenen temaların analizi: 1983-2008 Dönemi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 4(1), 167-197.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3 (2), 133-148.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cavkaytar, A. ve Diken, İ. H. (2012). Özel Eğitim-1 ‘Özel Eğitim ve Özel Eğitim Gerektirenler’. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Crocker, L. ve Algina, J. (1986). Introduction to Classical and Modern Test Theory. Fort Worth: Holt, Rinehart and Winston
- Cronbach, L.J. (1990). Essentials of Psychological Testing. (Fifth Edition). New York: HarperCollins
- Çakmur, H. (2012). Araştırmalarda Ölçme - Güvenilirlik – Geçerlilik. TAF

- Preventive Medicine Bulletin. 11(3), 339 – 344.
- Çüm, S. (2013). Türkiye’ de Psikoloji Ve Eğitim Bilimleri Dergilerinde Yayımlanan Ölçek Geliştirme Ve Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Day, R. A. (2005). Bilimsel makale nasıl yazılır, nasıl yayımlanır? (Çev. F. Dilber) (10. Basım). Ankara: Tübitak Yayınları.
- Devellis, R. F. (2014). Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar. (Çev. T. Totan). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Duzcu, G. M. (2015). Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi . (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimler Enstitüsü ve Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Doğru, M., Gençosman, T. Ataalkın, N. A. ve Şeker, F. (2012). Fen Bilimleri Eğitiminde Çalışılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Analizi. Türk Fen Eğitimi Dergisi. Yıl 9, Sayı 1.
- Dönmez, L. ve Karakoç, Y. F. (2014). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler. Tıp Eğitimi Dünyası. Sayı 40.
- Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik. (Derleme) Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30 (3), 211-216.
- Erdem, D. (2011). Türkiye’de 2005–2006 yılları arasında yayımlanan eğitim Bilimleri dergilerindeki makalelerin bazı özellikler açısından incelenmesi: Betimsel bir analiz. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 2(1), 140 - 147.
- Glesne, C. (2015). Nitel Araştırmaya Giriş. ((Çev. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu,). (5. Baskı.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gülbahar, Y. ve Alper, A. (2009). Öğretim Teknolojileri Alanında Yapılan Araştırmalar Konusunda Bir İçerik Analizi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42(2), 93-111.
- Güvenç, B. (1994). Dünya’da ve Türkiye’de bilim, etik ve üniversite. Ankara: TÜBA

Bilimsel Toplantılar Serisi-1.

Hinkin, T. (1995). Örgüt çalışmalarında ölçek geliştirme uygulamalarının gözden geçirilmesi. *Yönetim Dergisi* , 21 (5), 967-988

Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma ve Yöntemi* (31. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kula Kartal, S. ve Mor Dirlik, E. (2016). Geçerlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Güvenirlikte En Çok Tercih Edilen Yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1865-1879.

Kozikoğlu, İ. ve Senemoğlu, N. (2015). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerinin içerik analizi (2009-2014). *TED Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(182), 29-41.

Reynolds, C. R., Livingston, R. B., & Willson, V. (2006). *Measurement and assessment in education*. Boston: Pearson.

Şimşek, H. (2009). Methodical Problem In The Researches of Educational History. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42 (1), 33-51.

Taşkesenligil, Y. ve Tosun, C. (2014). Türkiye’ de Fen Eğitiminde Kullanılan Ölçme Araçları: Betimsel İçerik Analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 364- 383.

Tavşancıl, E. Çokluk, Ö., Gözen Çıtak, G., Kezer, F., Yalçın Yıldırım, Ö., Bilican, S., Büyükturan, B., E., Şekercioğlu, G., Yalçın, N., Erdem, D. ve Özmen, T., D., (2010). *Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu*. Ankara

Tekindal, S. (2014). *Okullarda Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemleri*. (4. Baskı), Ankara:Nobel Yayıncılık.

Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. (3. Basım). Mersin Eğitim Fakültesi ve Mersin Üniversitesi.

Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2012). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tuzcu, G. (2003), “Lisansüstü Öğretim İçin Yurtdışına Öğrenci Göndermenin Planlanması”, Milli Eğitim Dergisi, 155-165.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (11. Baskı).Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, Ş., Aydın, F. ve Bahar, M. (2015). 1992-2011 Yılları Arasında Çevre Eğitimi İle İlgili Yayımlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerindeki Genel Yönelimlerin Belirlenmesi. Adıyaman Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(19), 383-413.

EK LİSTESİ

1. Tez İnceleme Formu izin belgesi
2. Tez İnceleme Formu

EK - 1

TEZ İNCELEME FORMU İZİNİ

Sayın SARIKAŞ, araştırma alan aracımızı bilimsel çalışmanızda kullanabilirsiniz. Herhangi bir sorunuz olduğunda etavsancil@gmail.com mailimden bana ulaşabilirsiniz. Kolaylıklar diliyorum. Selam ve saygılar.

Prof. DR. Ezel TAVŞANCIL

etavsancil@gmail.com

13.11.2018

1. TEZİ TANITICI BİLGİLER		
Üniversite	Düzyey	Danışman Unvanı
	1. Doktora	Prof.Dr.
Tezin Adı		
Tamamlandığı Yıl:		
KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA	AÇIKLAMA
Veri Toplama Tekniği		
Yazılı Veri Toplama Tekniği	Kullanılmamış	0
	Kullanılmış	1
Ölçme aracı toplam sayısı:		
Görüşme Formu	Kullanılmamış	0
	Kullanılmış	1
Görüşme formu toplam sayısı:		
Gözlem Formu	Kullanılmamış	0
	Kullanılmış	1
Gözlem formu toplam sayısı:		
Hazır Veri	Kullanılmamış	0
	Kullanılmış	1
Hazır veri türü toplam sayısı:		
Belgesel Tarama	Kullanılmamış	0
	Kullanılmış	1
Belge türü toplam sayısı:		
<u>EK AÇIKLAMA:</u>		
Yazılı Veri Toplama: Araştırmacılar tarafından geliştirilen araçlar için		
ARAŞTIRMACI GELİŞTİRMİŞTİR.	Hayır	0
	Evet	1
Araçın adı:		
Araçın kategorisi:		
Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	0
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	1
	Güvenirlik ve geçerlik için geliştirilmiştir.	2
Aşağıdaki "Geliştirme Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir: 1: Anket için geliştirme adımları sırasıyla 1-2-6-7-8-9-10-11-12'dir. 2: Başarı/yetenek testleri için geliştirme adımları sırasıyla 1-2-3-6-7-8-9-10'dur. 3: Ölçekler için geliştirme adımları sırasıyla 1-2-4-5-6-7-8-9-10'dur.		

Alanyazın taraması			
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi			
Belirtke tablosunun oluşturulması (yalnızca başarı testleri için)			
Kompozisyon çalışması			
İçerik analizi			
Madde havuzu oluşturulması			
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması			
Uygulama			
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel analizlerin (maddelerin anlaşılabilirliği vb.) yapılması; psikometrik niteliklerin belirlenmesi			
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi			
Geri dönüş oranının belirtilmesi			
İzleme yapılıp yapılmadığının belirtilmesi			
Geliştirme Adımları	Belirtilmemiş		0
	Belirtilmiş		1
Geliştirme adımları tamdır.	Hayır		0
	Evet		1
Eksik adım kodu/kodları:			
Geliştirme adımları doğrudur.	Hayır		0
	Evet		1
Yanlış adım kodu/kodları:			
Güvenirlilik	Belirtilmemiş		0
	Doğru Belirtilmiş		1
	Yanlış Belirtilmiş		2
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi			
α güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
KR-20 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
KR-21 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
Test-tekrar test	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0

güvenirligi		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
İki yarı güvenirligi	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Paralel formalar güvenirligi	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Gözlemciler arası güvenirlilik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Geçerlik		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi:			
Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi:			
Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi:			
Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi:			
<u>EK AÇIKLAMA:</u>			

Yazılı Veri Toplama: Araştırmacılar tarafından uyarlanan araçlar için:			
ARAŞTIRMACI UYARLAMIŞTIR.	Hayır		0
	Evet		1
Araçın adı:			
Araçın kategorisi:			
Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)		0
	Araştırma amaçlarına cevap vermek		1
	Güvenirlik ve geçerlik için geliştirilmiştir.		2
Aşağıdaki “Uyarlama Adımları” ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir:			
Çeviri Geri çeviri Uzman görüşü (alan, orijinal dil ve Türk dili uzmanı) (Uzman grubunun özelliklerinin açıklanması) Dilsel eşdeğerlik çalışması (Orijinal ve çeviri formların tutarlığı) Uygulama Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel analizlerin (maddelerin anlaşılabilirliği vb.) yapılması; psikometrik niteliklerin belirlenmesi Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi			
Uyarlama Adımları	Belirtilmemiş		0
	Belirtilmiş		1
Uyarlama adımları tamdır.	Hayır		0
	Evet		1
Eksik adım kodu/kodları:			
Uyarlama adımları doğrudur.	Hayır		0
	Evet		1
Yanlış adım: <i>Güvenirlik</i> (Aşağıda, “Orijinal Güvenirlik Kanıtları” ve “Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları” olmak üzere 2 ayrı kodlama bölümü vardır.)			
Orijinal Güvenirlik Kanıtları	Belirtilmemiş		0
	Belirtilmiş		1
	Yanlış Belirtilmiş		2
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi			
α güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
KR-20 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
KR-21 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0

		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Test-tekrar test güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
İki yarı güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
Paralel formlar güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
Gözlemciler arası güvenirlilik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlilik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
α güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
KR-20 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
KR-21 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	

		Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
	Uygunluğu ve düzeyi	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
Test-tekrar test güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
		Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
	Uygunluğu ve düzeyi	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
İki yarı güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
Türü uygun değil		3	
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Paralel formlar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Gözlemciler arası güvenilirlik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0
		Kestirilmiş	1
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Geçerlik		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Orijinal Geçerlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1

Belirleme Yöntemi		
Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0
	Belirtilmiş	1
	Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Yapı geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
<u>EK AÇIKLAMA:</u>		

Yazılı Veri Toplama: Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçlar için:			
GELİŞTİRİLMİŞ BİR ARAÇ KULLANILMIŞTIR.	Hayır	0	
	Evet	1	
Araçın adı:			
Araçın kategorisi:			
Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	0	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	1	
	Güvenirlilik ve geçerlik için geliştirilmiştir.	2	
<p>“Araç Tanıtımı” ile ilgili kodlamalar yapılırken aşağıda verilenlerin sunulmuş olması aracın tanıtılmış olması şeklinde kabul edilecektir.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kim tarafından geliştirildiği 2. Ne zaman geliştirildiği 3. Hangi hedef grup için geliştirildiği 4. Hangi amaçla geliştirildiği 5. Araçta yer alan soru sayısı 6. Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.) 7. Aracın puanlama şekli 			
Araç Tanıtımı	Tanıtılmamış	0	
	Tanıtılmış	1	
	Eksik Tanıtılmış	2	
Eksik tanıtım:			
<p>Güvenirlilik (Aşağıda, “Orijinal Güvenirlilik Kanıtları” ve “Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlilik Kanıtları” olmak üzere 2 ayrı kodlama bölümü vardır.)</p>			
Orijinal Güvenirlilik Kanıtları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi			
α güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0

		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
KR-20 güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
Türü uygun değil		3		
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
KR-21 güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
Türü uygun değil		3		
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Test-tekrar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
Türü uygun değil		3		
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
İki yarı güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
Türü uygun değil		3		
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Paralel formlar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
Türü uygun değil		3		
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Gözlemciler arası güvenilirlik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
Türü uygun değil		3		
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				

α güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
KR-20 güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
KR-21 güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Test-tekrar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
İki yarı güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Paralel formlar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Gözlemciler arası güvenilirlik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
Geçerlik	Belirtilmemiş		0	
	Belirtilmiş		1	
	Yanlış Belirtilmiş		2	

Orijinal Geçerlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0
	Belirtilmiş	1
	Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Yapı geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0
	Belirtilmiş	1
	Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Yapı geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0
	Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi		
EK AÇIKLAMA:		
Yazılı Veri Toplama: Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar için:		
UYARLANMIŞ BİR ARAÇ KULLANILMIŞTIR.	Hayır	0
	Evet	1
Araçın adı		
Araçın kategorisi		
Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	0
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	1
	Güvenirlilik ve geçerlik için geliştirilmiştir.	2
<p>“Araç Tanıtımı” ile ilgili kodlamalar yapılırken aşağıda verilenlerin sunulmuş olması aracın tanıtılmış olması şeklinde kabul edilecektir.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kim tarafından uyarlandığı 2. Ne zaman uyarlandığı 3. Hangi hedef grup için uyarlandığı 4. Hangi amaçla uyarlandığı 5. Araçta yer alan soru sayısı 		

6. Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.) 7. Aracın puanlama şekli			
Araç Tanıtımı	Tanıtlmamış	0	
	Tanıtlmış	1	
	Eksik Tanıtılmış	2	
Eksik tanıtım:			
Güvenirlilik (Aşağıda, "Orijinal Güvenirlilik Kanıtları", "Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Kişi(ler) Tarafından Belirlenen Güvenirlilik Kanıtları" ve "Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlilik Kanıtları" olmak üzere 3 ayrı kodlama bölümü vardır. Lütfen dikkat ediniz.)			
Orijinal Güvenirlilik Kanıtları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	

Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
KR-20 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
KR-21 güvenirliliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Test-tekrar güvenirliliği test	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Türü uygun değil	3	

		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
İki yarı güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Paralel formlar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Gözlemciler arası güvenilirlik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Kişi (ler) Tarafından Belirlenen Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
α güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

nirliği	. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

KR-21 güvenirligi	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeýi hakkında bilgi yok	4			
Test-tekrar güvenirligi test	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeýi hakkında bilgi yok	4			
İki yarı güvenirligi	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeýi hakkında bilgi yok	4			
Paralel güvenirligi formlar	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeýi hakkında bilgi yok	4			
Gözlemciler güvenirligi arası	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeýi hakkında bilgi yok	4			
Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlilik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
α güvenirligi	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	

		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
KR-20 güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

KR-21 güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Test-tekrar güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
Düzeyi hakkında bilgi yok	4			
İki yarı güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Paralel güvenilirliği	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
Gözlemciler güvenilirlik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için	0	.

		değerlendirilememiştir.	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2
		Türü uygun değil	3
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4
Geçerlik		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Orijinal Geçerlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Aracı Türk kültürüne uyarlayan kişi (ler) tarafından belirlenen geçerlik kanıtları		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1

Belirleme Yöntemi			
çerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0
		Belirtilmiş	1
		Yanlış Belirtilmiş	2
Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			
Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0
		Belirlenmiş	1
Belirleme Yöntemi			

Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
Belirleme Yöntemi			
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
Belirleme Yöntemi			
<u>EK AÇIKLAMA:</u>			
GÖRÜŞME			
Aracın adı			
Aracın kategorisi			
Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	0	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	1	
	Güvenirlilik ve geçerlik için geliştirilmiştir.	2	
Görüşme Türü	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
Görüşme Türünün Belirlenmesi:			
Görüşme Kayıtlarının Tutulma Şekli	Belirtilmemiş	0	
	Form	1	
	Video	2	
	Ses Kaydı	3	
	Not Alma	4	
“ Görüşme Formu Geliştirme Adımları ” ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir:			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Görüşme formunun oluşturulması 2. Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması 3. Deneme yapılması 4. Formda düzenlemelere gidilmesi ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi 			
Görüşme Formu Geliştirme Adımları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
Geliştirme adımları tamdır.	Hayır	0	
	Evet	1	
Eksik adım kodu/kodları:			
Geliştirme adımları doğrudur.	Hayır	0	
	Evet	1	
Yanlış adım:			
Görüşme formunun geçerliği	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
Belirleme Yöntemi:			

GÖZLEM			
Aracın kategorisi:			
Kullanım Amacına Göre	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	0	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	1	
	Güvenirlilik ve geçerlik için	2	

		geliştirilmiştir.		
Gözlem Türü	Belirtilmemiş		0	
	Belirtilmiş		1	
Gözlem Türünün Belirlenmesi:				
Gözlemcilerin Eğitilmesi	Gözlemin kim tarafından yapıldığı açık değil		0	
	Araştırmacı gözlemi sadece kendisi yapmış		1	
	Dışarıdan eğitilmiş gözlemci kullanmış		2	
	Dışarıdan kullanılan gözlemcilerin eğitimi konusunda bilgi verilmemiş		3	
Gözlem Kayıtlarının Tutulma Şekli	Belirtilmemiş		0	
	Form		1	
	Video		2	
	Ses Kaydı		3	
	Not Alma		4	
<p>“Gözlem Formu Geliştirme Adımları” ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gözlem formunun oluşturulması 2. Olgunun çok yönlü gözlenmesine olanak verecek şekilde gözlem boyutlarını belirleme 3. Fiziksel ortamı tanımlama 4. Sosyal ortamı tanımlama (ortamdaki kişiler arası ilişkiler) 5. Ortamda gözlenen etkinlikleri tanımlama 6. Ortamda oluşan dilin gözlenmesi (sözel ve sözel olmayan iletişim) 7. Gözlem formunun uzman görüşüne sunulması 8. Deneme yapılması (farklı zaman / farklı gözlemci) 9. Formda düzenlemelere gidilmesi ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi 				
Gözlem Formu Geliştirme Adımları	Belirtilmemiş		0	
	Belirtilmiş		1	
Geliştirme adımları tamdır.	Hayır		0	
	Evet		1	
İlk adım: "Gözlem formunun oluşturulması"	Eksik vardır.		0	
	Eksik yoktur.		1	
Eksikliğin belirlenmesi	Eksik alt adımın/adımların kodu:			
İkinci adım: "Gözlem formunun uzman görüşüne sunulması"	Eksik vardır.		0	
	Eksik yoktur.		1	
Üçüncü adım: "Deneme yapılması (farklı zaman/farklı gözlemci)"	Eksik vardır.		0	
	Eksik yoktur.		1	
Dördüncü adım: "Formda düzenlemelere gidilmesi ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi"	Eksik vardır.		0	
	Eksik yoktur.		1	
Gözlem formunun güvenilirliği	Belirtilmemiş		0	
	Belirtilmiş		1	
	Yanlış Belirtilmiş		2	
Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
Gözlemler arası güvenilirlik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş		0
		Kestirilmiş		1
	Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
		Türü uygun ve düzeyi yüksek		1
		Türü uygun ancak düzeyi düşük		2
		Türü uygun değil		3

		Düzeyi hakkında bilgi yok	4		
Gözlemciler arası güvenirlilik	Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0		
		Kestirilmiş	1		
	Uygunluğu düzeyi	ve	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.		0
			Türü uygun ve düzeyi yüksek		1
			Türü uygun ancak düzeyi düşük		2
			Türü uygun değil		3
			Düzeyi hakkında bilgi yok		4
Gözlem formunun geçerliği		Belirtilmemiş	0		
		Belirtilmiş	1		
		Yanlış Belirtilmiş	2		
		Yalnızca gözlem izni alınmış	1		
		Yalnızca kayıt izni alınmış	2		
		Hem gözlem izni, hem de kayıt izni alınmış	3		

ÖZGEÇMİŞ

Eğitim	<p>Lisans: Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Eğitim Bilimleri Fakültesi – Zihin Engelliler Öğretmenliği/Özel Eğitim Öğretmenliği (2009 – 2013)</p> <p>Yüksek Lisans: Kocaeli Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü – Ölçme ve Değerlendirme Tezli Yüksek Lisans Programı (2015 – 2019)</p>
İş	<ul style="list-style-type: none"> ➤ BTO Baha Cemal Zağra Özel Eğitim Merkezi ve İş Eğitim Uygulama Merkezi (2013 – 2016) ➤ Osmangazi Rehberlik ve Araştırma Merkezi (2016 – 2017) ➤ Keşlik İlkokulu (2017 – 2019) ➤ Serkan Arın Ortaokulu (2019 -)
İletişim	<p>E – mail: srks.19.corum@gmail.com</p> <p>Telefon: 0534 409 25 45</p>